

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**«МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ – 2019:
Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні:
глобальний, національний та регіональний аспекти»**

XXII Всеукраїнська науково-практична конференція

ТЕЗИ

Економічні науки

Миколаїв, 11–16 листопада 2019 року

Миколаїв – 2019

Могілянські читання – 2019 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти : XXII Всеукр. наук.-практ. конф. : тези доповідей : Економічні науки, Миколаїв, 11–16 листоп. 2019 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – 72 с.

СУСПІЛЬНІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: Економічна теорія та міжнародна економіка

УДК 378.(043.2)

Verlanov Y.,
professor, Department of Economic Science,
Petro Mogyla Black Sea National University, Mykolaiv

FOSTERING A RESEARCH CULTURE

The mainstream in Ukrainian education is the desire to enter the international educational space, including through the adoption of better experience. Meanwhile, national education often changes only on formal grounds without significant improvement of its content. During short period of the existence of our state, many post-Soviet traditions, formats and patterns of educational activity have not been successfully overcome, at least in higher education.

The current state policy aimed at improving the quality of education is implemented within the «top down» format. The Ministry of Education establishes requirements, for example, to the structure of research articles, qualification papers and dissertations, being sure that the structure itself would determine the content of the research performed. In turn, the universities act in a similar way, transferring these requirements down to researchers and students.

At the end of the process, students, and some of their supervisors, who do not fully accept (or understand) the logic and meaning of the necessary efforts, often replace the content of the research with the form required.

This, in our opinion, is a consequence of the fact that the ongoing reforming of higher education largely follows the path of imitating not the experience of leading universities but what is visible on the surface. It does not consider the fact that this experience, like its «materialization» in models and results of education and research, reflects long-time efforts to build a sustainable educational research culture.

A significant number of universities graduates still don't even meet the national standards of qualification, not to mention the international level (for example, the European Standards of Qualification). To a large extent, this is since the attempts of improving the situation are not sufficiently supported at the «bottom» universities level by building of research culture, accepting the best experience, creating of strong incentives, providing of organizational changes, etc.

This text reflects the results of a two-year experience of attempts in reforming the Master Program at the Economic Science Department of the Petro Mogyla Black Sea National University.

The reforming ideology comprised of changing the teaching paradigm. Up to now in many Ukrainian universities the received credits on disciplines of the curriculum are on the first place. At the same time, carrying up of the research and defending of the master's thesis are mostly of a procedural significance for obtaining a master's degree. It is enough to receive the necessary credits from the program disciplines and to be permitted to defend the master's thesis. Then the student only needs to be present at the thesis defending.

The new content of the undergraduate education was grounded on the fact that the basis for obtaining a master's degree is the preparation of research and its successful defense. Execution of other issues of the curriculum should carry a subordinate functional importance, namely – ensuring a qualitative research.

We started with the compulsory preparing by students of the Research proposal as an organizational basis for conducting a master's study. But, despite world practice, mostly after enrolling the student in the program. Next, we prepared Recommendations on the content and structure of the qualification thesis, based on the current experience of the best universities of the USA, UK, Sweden, Finland, Belgium and Australia. Unfortunately, our attempts to introduce these changes did not bring the expected results: only some students succeeded in meeting the new requirements, and most of the teachers didn't understand or didn't want to accept the content of the reform at all.

Now we have continued our efforts to move away from false practices and began to introduce the elements of a new ideology of training in the bachelor's program, which for the time being involves the preparation of multidisciplinary term papers on economic theory.

As a new impulse for our efforts we consider the cooperation with the leading US or European universities, which has long traditions of bachelors and master's education, which can transfer their own experiences and give us needed recommendations of building the research culture and provide training of relevant personnel – the adepts of the future progressive changes.

The analysis of prospective practices, as for example, allows us to draw up some first-step actions that should be undertaken within the Student Research Development Program:

1. Organizational: a) establishing of the Center for Academic Writing (Student Research Center), responsible for the policy development and coordination, planning, analysis of efficiency, dissemination of experience, feedback with the external environment, promotion of research results;

2. b) organizing of the Research Centers at the level of faculties and institutes – policy implementation, proposal development, training of young teachers, planning, monitoring and evaluating of results.

3. Personnel: a) conducting a series of in-class, on-line and off-line seminars for representatives of research centers, preparation and certification of students' research supervisors; b) training of the research centers administrative personnel.

4. Informational: a) creating on the university's website, or separately, of the Internet platform for informing, teaching and organizing the cooperation of student-researchers, publication and promotion of the results of their research; b) translating into Ukrainian and distributing of basic texts on issues of education for critical thinking, research methodology, academic writing, etc.; c) including into the curriculum special types of disciplines and educational activities related to scientific researches (Basics of the research methodology – for the 1st year students, research term thesis – during II–VI years, Research methodology – in the first semester of the master's program).

5. Financial: a) developing of the system of budgeting of research centers – realization of the principle of enough autonomy of financing in the case of obtaining external funding by the research groups; b) forming of outlay for the initial stage of the research centers funding at the expense of the University budget; c) developing of a system of incentives for the research centers administrators, students performing research and their supervisors etc.

The new experience, subsequently, could be disseminated in many Ukrainian universities and contribute to the achievement of high standards for the educating of qualified masters and bachelors.

УДК 378.4.014.54.091.27(477.73)(043.2)

Ищенко Н. М.,

канд. екон. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МЕХАНІЗМУ ШИРОКОГО КОНКУРСУ НА ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

З 2017 року вступу в Україні розподіл місць державного замовлення між закладами вищої освіти (ЗВО) та абітурієнтами здійснюється двома методами. Відповідно до Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти, конкурсні пропозиції ЗВО можуть бути «Відкритими» та «Фіксованими» (закритими).

Відкрита конкурсна пропозиція – конкурсна пропозиція, для якої кількість місць для навчання за державним замовленням визначається при адресному розміщенні державного замовлення в межах між кваліфікаційним мінімумом та максимальним обсягом державного замовлення або дорівнює нулю в разі неможливості сформуванню кваліфікаційний мінімум державного замовлення;

Закрита (фіксована) конкурсна пропозиція – конкурсна пропозиція із заздалегідь визначеною кількістю місць для навчання за державним або регіональним замовленням (загальний обсяг державного або регіонального замовлення);

У фіксованих конкурсних пропозиціях кількість місць державного замовлення в окремому ЗВО заздалегідь визначена і надається вступникам з найвищим конкурсним балом, які подали заяву саме на цю конкурсну пропозицію. За відкритими конкурсними пропозиціями конкурс проводиться одночасно серед усіх абітурієнтів в усіх ЗВО України за певною спеціальністю і бюджетне місце отримує вступник з найкращими конкурсними балами. При цьому при «Відкритій» конкурсній пропозиції ЗВО не має фіксованого обсягу місць державного замовлення, а тільки максимально можливий обсяг місць державного замовлення, ступінь заповненості якого визначається рейтингом абітурієнтів, які вступають на дану спеціальність.

Унаслідок дії такого механізму, зменшення кількості вступників (за даними ЄДБО з 2,37 до 1,32 млн протягом останніх 10 років) та скорочення загальної кількості місць держзамовлення в Україні в регіональних ЗВО різко зменшилася кількість студентів, що навчаються за кошти державного бюджету, що посилює і так існуючу нерівномірність розподілу між столицею та регіонами (рис.1).

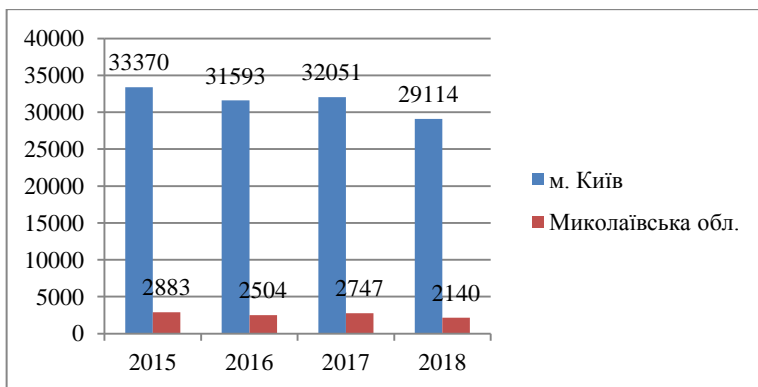

Рис. 1. Прийом студентів до ЗВО за кошти держ. бюджету на початковий цикл навчання, осіб

На фоні загальної тенденції до зменшення кількості місць державного замовлення деякі ЗВО м. Києва ці обсяги збільшили (рис. 2).

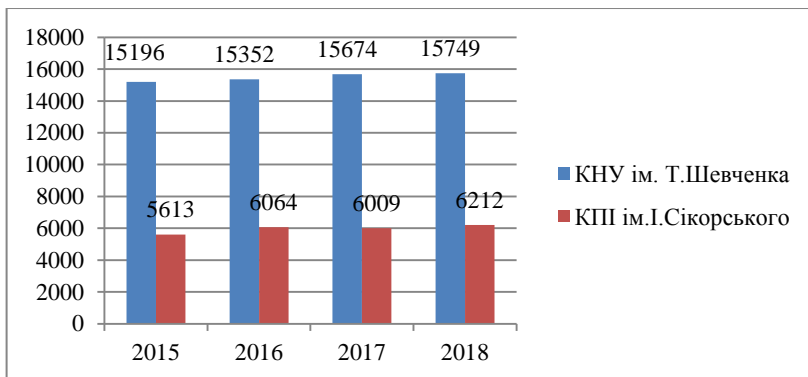

Рис. 2. Прийом студентів за кошти держ. бюджету в 2 кращих університетах м. Києва, осіб

Динаміка набору абітурієнтів, що навчаються за кошти державного бюджету в кращих ЗВО м. Миколаєва представлена на рис. 3.

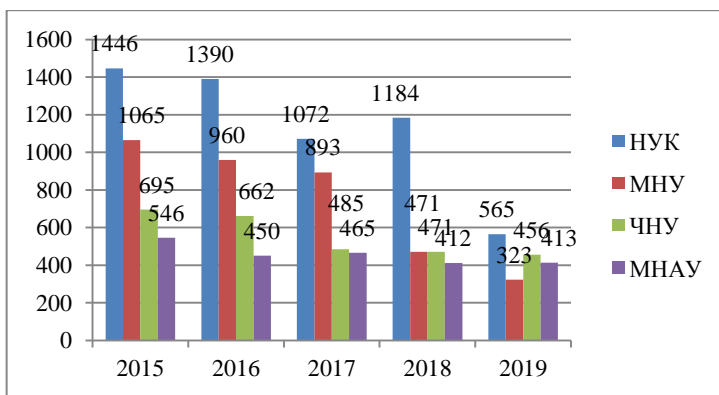

Рис. 3. Прийом студентів за кошти держ. бюджету в кращих університетах м. Миколаєва, осіб

Загальна динаміка набору студентів за державним замовленням в 4 ЗВО Миколаєва та лінія тренду показані на рис. 4.

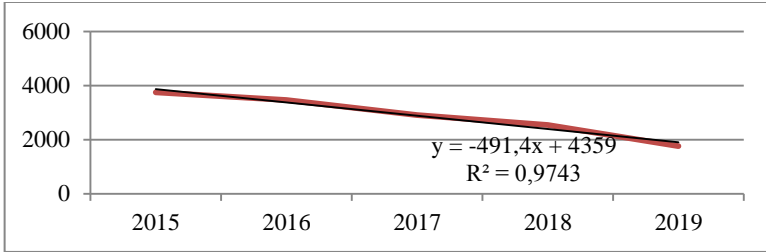

Рис. 4. Прийом студентів за кошти держ. бюджету в кращих університетах м. Миколаєва та лінія тренду, осіб

Таким чином, бачимо, що за лінією тренду через 4 роки фінансування ЗВО з державного бюджету здійснюватися не буде, що є недопустимою політикою держави, направленою на знищення економіки регіонів.

УДК 336.743:336.738.12](477)(043.2)

Палехова В. А.,

доцент кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗМІЦНЕННЯ ГРИВНІ ЯК АНТИІНФЛЯЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ

У 2019 році гривня встановила власний рекорд, посівши таке не характерне для себе перше місце серед світових валют, що зміцнилися відносно долару. Подібне зростання курсу національної валюти (навіть всупереч всім сезонним трендам) виглядає результатом дії ринкових сил. Загально визнаними причинами здешевлення долару та євро є збільшення обсягів надходження іноземної валюти в країну від експортерів (аграріїв та металургів), ІТ-аутсорсингових компаній, українських заробітчан, нерезидентів, які купують гривневі ОВДП.

При цьому попит на іноземну валюту відчутно відставав від пропозиції, не в останню чергу, через недостатні темпи викупу Національним банком надлишків валюти на міжбанківському ринку. А під час активних спекулятивних атак на гривню на початку жовтня НБУ довелося втручатися в ситуацію, продавши за один день до 170 млн доларів. У подальшому банк навіть рекомендував утриматися від прогнозування майбутнього курсу, небезпідставно остерегаючись незгасаючих у глибині свідомості українців девальваційних (тож, й інфляційних) очікувань.

Усі ці дії НБУ свідчать про чітку позицію щодо курсу гривні та дозволяють припустити, що її зміцнення використовується як один з інструментів антиінфляційної політики. Це переводить обговорення

проблеми валютного курсу у площину дискусій щодо вибору темпу інфляції, що не лише не перешкоджає економічному зростанню, а й тонізує економіку, прискорюючи її розвиток.

Пріоритетною метою НБУ є цінова стабільність, для забезпечення якої банк використовує інфляційне таргетування та плаваючий курс гривні. У ситуації, коли розвинуті країни світу переймаються проблемою низької інфляції, в Україні продовжується боротьба з її надмірними темпами. Як наслідок, їм вдалося втримати на рівні 7,5 % річних. Це не дозволяє увійти у межі цільового діапазону (5 % +/- 1 в.п.), але у порівнянні з минулим роком наближає до нього.

Прагнучи стримати інфляцію, НБУ тривалий час проводив жорстку монетарну політику. Лише з квітня 2019 р. облікова ставка почала зменшуватися, залишаючись на високому рівні 16,5 %. Але тепер до існуючих проблем низької інвестиційної активності через ускладнене кредитування додалися інші, що також гальмують подальше економічне зростання.

Сильна гривня робить дорожчим експорт і дешевшим імпорт, тож від нього програють, в першу чергу, ті, хто забезпечив притік іноземної валюти в країну. Вже сьогодні дефіцит торгового балансу значно зріс. Дорога гривня негативно відбилася на доходах державного бюджету (скоротивши надходження від ПДВ з імпортних товарів), вона здешевлює результати праці трудових мігрантів. І, головне, знову актуалізує питання: що приносить більше шкоди вітчизняній економіці (високі темпи інфляції чи низькі темпи економічного зростання)? Використання валютного курсу як інструменту антиінфляційного регулювання додає аргументів на користь вибору таргетування не інфляції, а зростання реального ВВП.

УДК 330.341.1:332

Прядко І. В.,
старший викладач кафедри економічної теорії
та міжнародної економіки,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕЯКИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Для України сьогодні важливою залишається проблема стимулювання розвитку інноваційної діяльності. Виникає необхідність розробки та впровадження такого механізму, який би містив у собі всі прогресивні важелі регулювання інноваційної діяльності та поєднував би

економічну, фінансову, інвестиційну політики та правове забезпечення новаторської діяльності.

Основними інструментами регулювання інноваційної діяльності промисловості на державному рівні є технологічні парки, наукові парки, кластери та технологічні платформи. Проаналізуємо особливості функціонування таких інституцій, що найбільше сприяють синтезу наукового та підприємницького секторів на регіональному рівні. Таким є технологічні та наукові парки.

Не дивлячись, що наукові та технологічні парки є інструментом реалізації загальнодержавної та регіональної інноваційної політики та обидва сприяють розвитку інноваційної інфраструктури, їх функціонування має свої відмінності (див. табл. 1).

Таблиця 1

Особливості функціонування наукових та технологічних парків в Україні

Науковий парк	Технологічний парк
Законодавчий документ, який регулює діяльність	
Закон України «Про наукові парки» (25 червня 2009 р.)	Закон України «Про спеціальні режими інноваційної діяльності технологічних парків» (16 липня 1999 р.)
Ініціатива створення	
Вищий навчальний заклад	Підприємство
Статус, статутний капітал	
Юридична особа, об'єднання часток вкладів засновників	Не є юридичною особою, без об'єднання вкладів
Мета	
1. Сприяння розвитку наукової та інноваційної діяльності регіону; 2. Матеріально-технічна база для комерціалізації результату наукових досліджень та їх впровадження на ринок	Створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції
Основні функції діяльності	
Організація, координація, контроль у процесах розробки та виконання проектів наукового парку	Прискорення впровадження винаходів та новітніх технологій у виробництво
Пріоритети у видах діяльності визначаються:	
1. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»; 2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності В Україні»; 3 Відповідно до напрямів наукової діяльності вищого навчального закладу з урахуванням потреб регіону.	1. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»; 2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності В Україні».

Особливості реалізації проєктів:	
На конкурсних засадах у рамках пріоритетних напрямів проєкти подаються до виконавчого органу управління науковим парком. За результатами конкурсу виконавчий орган управління науковим парком приймає рішення та укладає договір про партнерство.	Розглядаються Президією Національної академії наук України та затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері науки. Видається свідоцтво про державну реєстрацію проєкту, яке є підставою для запровадження спеціального режиму інноваційної діяльності технологічного парку.
Строк реалізації проєкту	
Не більше 7 років з дня державної реєстрації.	15 років (свідоцтво про державну реєстрацію дійсно 5 років з моменту реєстрації).
Пільги:	
1. Можливе фінансування за рахунок коштів державного бюджету; 2. Звільняються від сплати ввізного мита обладнання і комплектуючі та матеріали.	1. Державна підтримка у вигляді запровадження бюджетних програм та субсидіювання ввізного мита; 2. Повне або часткове (до 50 відсотків) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) проєктів технологічних парків; 3. Повну або часткову компенсацію відсотків, сплачуваних виконавцями проєктів технологічних парків комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування проєктів технологічних парків.

Аналізуючи дані таблиці 1, можна зробити висновок, що діяльність технологічних парків є більш захищеною з боку держави, для неї існує більше привілеїв через впровадження спеціальних режимів інноваційної діяльності. Це можна пояснити тим, що окупність технопарків має великий за абсолютною величиною лаг – понад 10 років у розвинених країнах світу. Прогнозне значення періоду самоокупності для українських регіонів складає 15–20 років, але в сучасних умовах політичної нестабільності в країні воно може збільшуватись в рази. Тому майже єдиним інститутом, який може дозволити подібне інвестування є держава. Але прерогативи державної підтримки технологічних парків містять в собі і значні недоліки: по-перше, обмеження у виборі проєктів з боку інвесторів; по-друге, значний ступінь бюрократизації, лобіювання власних інтересів та непрозорості прийняття рішень. Поширеною є ситуація обмеження державою процесів реалізації проєктів технопарків.

Таким чином, діяльність наукових парків порівняно з діяльністю технологічних парків є більш ризиковою з одного боку, та варіативною з іншого боку. Діяльність наукових парків більш чутливо реагує на зміну ринкової кон'юнктури та здатна краще адаптуватися в умовах недосконалої ринкової конкуренції.

**ПІДСЕКЦІЯ: Аспекти економічного розвитку:
підприємництво, облік, фінанси**

УДК 658.5:[005.52:005.33]

Кузьменко О. Б.,
д-р. екон. наук, професор кафедри,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

**ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ТОВ СП «НІБУЛОН» НА ПІДСТАВІ SWOT-АНАЛІЗУ**

Рівень розвитку сільського господарства є одним із важливих показників соціально-економічного розвитку країни. Аграрні виробники забезпечують продовольчу безпеку країни, здійснюють значний внесок до експортних товаропотоків. Сільське господарство України з базовою складовою аграрного сектору, що являє собою значну частину її економіки та є вагомим джерелом зростання ВВП (за статистичними даними 2017 року – 12 %).

Сьогодні одним із основних завдань сільськогосподарських підприємств, насамперед лідерів виробництва, до яких належить і ТОВ СП «Нібулон», є розроблення і виконання стратегічних програм виробництва конкурентоспроможної продукції та перспективного розвитку як такого. В свою чергу, розробка таких програм ґрунтується на стратегічному аналізі зовнішнього та внутрішнього середовища підприємств задля визначення відповідних стартових позицій, із застосуванням процедур та методик які апробовані світовою практикою бізнесу, серед яких одним із основних є SWOT-аналіз.

SWOT-аналіз (SWOT – перші букви англійських слів, що в перекладі означають силу, слабкість, можливості, загрози) полягає у виявленні на основі аналізу зовнішнього середовища фірми факторів, що відкривають, з одного боку, для неї нові можливості, а з іншого – представляють загрозу для її розвитку. Одночасно оцінюються сильні і слабкі сторони внутрішнього потенціалу організації, насамперед у сфері виробництва, фінансів, управління, НДДКР, маркетингу тощо.

Для SWOT-аналізу ТОВ СП «Нібулон» було застосовано методику наведену у праці Дж. Вільсона. За неї, матриця SWOT будується у двох векторах: стан зовнішнього середовища (горизонтальна вісь) і стан внутрішнього середовища (вертикальна вісь). Кожний вектор

розбивається на два рівні: можливості і загрози, які були виявлені у зовнішньому середовищі, сила і слабкість потенціалу підприємства. На перетинах окремих складових груп факторів формуються чотири поля (квадранти). Для них характерні певні стратегічні вказівки, які формулюються на основі взаємозв'язків окремих елементів SWOT і які необхідно враховувати під час розроблення стратегії певного типу (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Матриця SWOT аналізу ТОВ СП «Нібулон»

<p>Фактори зовнішнього середовища</p> <p>Фактори внутрішнього середовища</p>	<p>О (opportunities) Можливості:</p>	<p>T (threats) Загрози:</p>
	<p>1) підвищення якості продукції за рахунок модернізації обладнання;</p> <p>2) виробництво перспективних продуктів сільського господарства (екологічно чистої продукції);</p> <p>3) залучення інвесторів;</p> <p>4) розширення мережі дистриб'юторів у т.ч. за кордоном;</p> <p>5) лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків;</p> <p>6) покращення виробничої інфраструктури (ремонт доріг, модернізація та будівництво складських приміщень).</p>	<p>1) Використання закордонних технологій конкурентами;</p> <p>2) низька урожайність та якість вирощеної продукції;</p> <p>3) соціально-політична нестабільність;</p> <p>4) велике податкове навантаження;</p> <p>5) погіршення кредитної політики (підвищення відсоткової ставки за кредит, нові умови кредитування тощо).</p>
<p>S (strength) Сильні сторони:</p>	<p>Поле «СІМ»</p>	<p>Поле «СІЗ»</p>
<p>1) земельні ресурси (великі площі ріллі);</p> <p>2) стабільний попит на с/г продукцію;</p> <p>3) постійні канали реалізації;</p> <p>4) кваліфікований управлінський персонал та досвідчені працівники</p> <p>5) сприятливі для виробництва природні умови;</p> <p>6) позитивний імідж компанії.</p>	<p>1. За допомогою значних земельних ресурсів, сильної МТБ, нових технологій досвідчених працівників можна підвищити якість продукції (виробництво екологічно чистої продукції).</p> <p>2. Висока прибутковість господарства, позитивний імідж компанії та стабільний попит на с/г продукцію, дасть змогу залучити закордонних інвесторів та модернізувати виробничу інфраструктуру підприємства.</p>	<p>1. Пошук більш привабливіших іноземних суб'єктів господарювання (потенційних покупців с/г продукції підприємства).</p> <p>2. Дотримання міжнародних екологічних стандартів виробництва с/г продукції.</p> <p>3. Матеріальне та моральне стимулювання працівників.</p>

W (weaknesses) Слабкі сторони:	Поле «СЛМ»	Поле «СЛЗ»
1) зростання темпів інфляції; 2) зміна в споживчих інтересах; 3) внутрішні виробничі проблеми; 4) виробництво з високими витратами; 5) сильна конкуренція; 6) незадовільний стан транспортного сполучення по території підприємства.	1. Інвестиції дадуть змогу закупити нові сорти рослин з високим рівнем урожайності. 2. Модернізація, механізація та автоматизація виробничих процесів дасть змогу вирішити внутрішні виробничі проблеми, знизити затрати праці та собівартість продукції.	1. Розробка стратегії з метою ліквідації слабких сторін підприємства і уникнення загроз. У цьому випадку буде ефективною інвестиційна стратегія. Вона дасть можливість залучити інвесторів та інших зацікавлених осіб, і як результат це допоможе розвинути галузь сільського господарства до більш високого рівня.

За результатами аналізу зовнішнього середовища (можливості та загрози) встановлено що майже всі можливості можна реалізувати за умови значних інвестицій, які за сьогоднішніх умов мають бути в основному іноземними. Щодо загроз то окремі з них можна ліквідувати використовуючи можливості та сильні сторони підприємства. Аналіз внутрішнього середовища із відзначенням сильних та слабких сторін ТОВ СП «Нібулон», низку проблем. Це насамперед галузь рослинництва характеризується незадовільними показниками для покращення яких запропоновано підвищити якість продукції та урожайність сільськогосподарських культур. Більшість можливостей можна реалізувати шляхом залучення інвестицій, що дасть змогу позбутися слабких сторін. Оскільки закупівля нових сортів сільськогосподарських культур з високим рівнем урожайності, будівництво, модернізація, механізація та автоматизація виробничих процесів дасть змогу розв'язати внутрішні виробничі проблеми, знизити затрати праці та собівартість аграрної продукції. У результаті цих змін підвищиться якість продукції, її ціна і попит, що в результаті забезпечить зростання прибутку та конкурентоспроможності підприємства.

Правильне і вчасне реагування на будь які зміни ринкового середовища відіграє ключову роль в успішній бізнес-діяльності і стратегічному розвитку сільськогосподарських підприємств. SWOT-аналіз дозволяє систематизувати проблемні ситуації, виділяти і використовувати нові потенційні можливості швидше ніж конкуренти, обирати оптимальний напрямок розвитку і уникати небезпек, приймати зважені рішення задля підвищення конкурентоспроможності.

Міцкевич Н. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємства,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Важливе значення для розвитку економіки України має її зовнішньоекономічна політика, що ґрунтується на розбудові стратегічних відносин як на рівні глобальних країн – США, Китай, Канада, так і на регіональному рівні – Туреччина, Білорусь та інші.

За підсумками 2018 року сума імпорту перевищила суму експорту майже вдвічі.

Показники зовнішньої торгівлі України з іншими країнами за 2018 рік.

Країна-партнер	Доля експорту, %	Доля імпорту, %	Сальдо, тис.дол.
Австрія	1,1	1	-16,5
Білорусь	2,9	6,5	-1235
Польща	15,5	6,5	-136,2
Росія	8	14,3	-2291,1
США	2,2	5,4	-1093,2
Туреччина	5,8	2,7	721,7
Угорщина	3,6	2,2	295,3
Франція	0,9	2,8	-610
Чехія	1,9	1,8	-46,8
Швеція	0,2	0,8	-219,9
Швейцарія	0,2	2,7	-794,5
Китай	4,3	12,2	-2604,1
Велика Британія	1,2	1,6	-168,9

Згідно з даними статистики за 2018 р. імпорт в більшості випадків переважає експорт.

Якщо проаналізувати торгові відносини України з топ-15 країн у січні-травні 2019 р., то експорт зріс на 7 % порівняно з аналогічним періодом 2018 року й склав понад 20 млрд дол., а імпорт збільшився на 9,3 % й у грошовому еквіваленті склав 23,5 млрд дол.

Найбільші обсяги експорту українських товарів та сировини, за даними Держстату, надходили до Польщі. За півроку Україна поставила

продукції на 1 млрд 434 млн дол., збільшивши експорт до сусідньої країни більш ніж на 5 %.

Торговельними партнерами України в 2018 році були 212 країни, основні з яких: Росія, Китай, Польща, Італія, Туреччина, Німеччина, Індія, Угорщина, Білорусь, США, Франція, Чехія, Швеція, Швейцарія, Австрія.

За 2018 рік імпорт із Польщі, яка займає першу сходинку у структурі агропродовольчого імпорту України, становив 469,7 млн дол. США. На другій позиції знаходиться Німеччина – 435,8 млн дол. США, а третє місце займає Туреччина – 371,6 млн дол США.

За останні 5 років частка продукції АПК у структурі експортної виручки України зросла з 31 % у 2014 році до 39,3 % у 2018. Проте варто зазначити, що основу аграрного експорту все ще становить експорт сировини, а саме продукція рослинного походження – пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Частка цієї продукції в структурі становить порядку 55 %.

Топ-10 продуктів агропродовольчого експорту, 2018 рік:

1. Олія соняшникова;
2. Кукурудза;
3. Пшениця;
4. Насіння ріпаку;
5. Макуха;
6. Соеві боби;
7. Ячмінь;
8. М'ясо птиці;
9. Сигари, цигарки;
10. Цукор.

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії, котрий дещо зменшив частку в структурі українського експорту у 2018 до 44,6 %, з 45 % у 2017р. Основними країнами-партнерами з Азії у 2018 році виступали – Індія, Туреччина і Китай. На другому місці – країни ЄС, з часткою в 33 %, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія і Італія. Трійку лідерів закривають країни Африки, котрі в свою чергу займають 12,3 %. Основними партнерами з Африки є Єгипет, Туніс і Марокко.

Отже, в Україні спостерігаються випереджаючі темпи зростання імпорту товарів порівняно з експортом, через наявність значної кількості невикористаних шансів для свого конкурентоспроможного розвитку шляхом орієнтації України на реалізацію сировини, а не готової продукції, вітчизняна економіка наразі характеризується відсутністю вагомих здобутків у сфері зовнішньої торгівлі.

Семенчук І. М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємства,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ФОРСАЙТ УСПІХУ

В сучасних умовах зростання глобалізації бізнесу, зростає потреба в пізнанні його майбутнього на основі використання спеціальних технологій до яких відноситься форсайт (від англ. foresight – «погляд у майбутнє»), який дотепер в Україні був не поміченим та не затребуваним інструментом стратегічного менеджменту. При цьому численні приклади впровадження форсайту існують в передових країнах Європи, США та Південно-Східної Азії та ін. Форсайт в цих країнах набув тлумачення як сукупність інструментів, що дозволяють активно передбачати проблеми майбутнього та впливати на нього за допомогою узгодження інтересів бізнесу і суспільства.

Форсайт відрізняється від традиційного планування тим, що він розглядає можливе майбутнє з його перевагами та недоліками. Крім того, якщо традиційне планування спрямоване на такий результат як надійність в майбутньому, то форсайт спрямований на сталість ефективної діяльності, яка забезпечується через раннє виявлення загроз з метою захисту діяльності від несталості.

Процес форсайту орієнтований на «зондування» майбутнього на основі трьох етапів: аналізу інформації; продукування форсайт-знань про картину майбутнього; розробки варіантів майбутнього і політики.

Перший етап складається з етапів збору, підготовки зібраних даних до обробки та обробки поточної інформації, яка може здійснювати вплив на майбутнє. В результаті створюється велика база аналітичної інформації, база знань про майбутнє.

Другий етап форсайту – процес багаторівневого аналізу всієї техніко-економічної і фінансової інформації та інтегральної оцінки проблем та слабких сигналів загроз для майбутнього конкретної організації.

Додамо, що метою форсайта на даному етапі є не тільки підготовка «аналітичного прогнозу» за найбільш проблемними напрямками, детальних сценаріїв або ретельно вивірених економічних моделей, але й докладання зусиль для того, щоб об'єднати зусилля основних учасників процесу змін, створити для них умови для консолідації та спільних дій на випередження. В кінцевому результаті повинна бути знайдена відповідь на запитання: що можна зробити вже сьогодні для майбутнього організації?

Третій етап форсайту полягає у виявленні резерву бізнесу як точки «прориву», здатного принести найбільші соціально-економічні блага в майбутньому. Мова йде про визначення можливих перспектив інноваційного розвитку, пов'язаних з прогресом науки і техніки. При цьому застосовуються множинні сценарії, які відрізняються від простого сценарію, що в них паралельно представлені різні можливості розвитку – від найбільш негативних до найбільш позитивних. Перевагами множинних сценаріїв є те, що існує можливість наочно показати, наскільки різним може бути розвиток однієї і тієї ж початкової ситуації. Також розробка сценаріїв використовується для структурування існуючих ситуацій та представлення їх у вигляді «дорожньої карти». Це й є кінцевим результатом форсайту. Вона являє собою офіційний документ, де відображені можливі шляхи розвитку об'єкта в майбутньому. На її підставі формуються стратегії розвитку та визначаються довгострокові пріоритети. Фактично, дорожні карти передбачають майбутнє з детальним описом основних етапів і практично можливих механізмів (шляхів) його досягнення. Ці документи є підставою для вироблення цілей і стратегії розвитку бізнесу; при прийнятті управлінських рішень в конфліктних або в проблемних ситуаціях; для координування розвитку стратегічного менеджменту.

УДК 368.5(477)

Дранус В. В.,
канд. екон. наук, доцент (б. в. з.) кафедри економіки підприємства,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДЕКСНОГО СТРАХУВАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ

Функціонування ринку аграрного страхування нерозривно пов'язано з поняттям «страховий продукт», оскільки завдяки його наявності формується певне середовище, в якому задовольняються різноманітні соціально-економічні інтереси суб'єктів, залучених до процесу страхування. Страховий продукт – це специфічний товар страхового ринку, купівля якого ототожнюється з отриманням страхувальником страхового захисту. Дослідження процесу формування та реалізації страхових продуктів в аграрному секторі безпосередньо пов'язано зі специфікою сільськогосподарського виробництва. Страхові продукти поділяють на класичні, які базуються на оцінці збитків, та індексні – ті, що визначаються за допомогою певних індексів. Здійснюючи вибір тих чи інших страхових продуктів, аграрії

зацікавлені в отриманні найефективнішого страхового захисту з точки зору: покриття ризиків страхуванням, його вартості і суми страхового відшкодування у разі настання страхової події.

Правове регулювання страхування майна сільськогосподарських підприємств здійснюється рядом нормативно-правових актів. У першу чергу – це Закон України «Про державну підтримку сільського господарства», який визначив основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, страховій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку. Відповідно до ст. 10 цього Закону (в редакції від 4 червня 2009 р.) об'єктами страхування є сільськогосподарська продукція та капітальні активи. Страхування ризиків загибелі (втрати) сільськогосподарської продукції (її частини) та капітальних активів проводиться товаровиробником сільськогосподарської продукції в добровільній формі та здійснюється на основі договору між страхувальником та страховиком. Закон встановлює, що комплексне страхування – це страхування на випадок знищення або пошкодження об'єкта внаслідок певного переліку (комплексу) несприятливих подій.

Індексним вважається страхування ризику втрати врожаю окремої сільськогосподарської культури щодо усереднених натуральних показників її врожайності на визначеній території за попередні п'ять маркетингових періодів. Для цілей розрахунку розміру страхової виплати за индексним страхуванням використовується спотова ціна метричної одиниці застрахованої сільськогосподарської продукції, діюча на організованому аграрному ринку на момент виникнення страхового випадку.

Індексне страхування – це відносно новий, але інноваційний підхід до надання страхового страхування, який виплачує пільги на основі заздалегідь визначеного індексу (наприклад, рівня опадів) за втрату активів та інвестицій, насамперед оборотних коштів, що виникають внаслідок настання несприятливих змін погоди або катастрофічних подій. Оскільки страхування індексів не обов'язково вимагає традиційних послуг оцінювачів страхового відшкодування, воно дозволяє швидше та об'єктивніше врегулювати претензії. Перед початком страхового періоду розробляється статистичний індекс. Індекс вимірює відхилення від нормального рівня таких параметрів, як кількість опадів, температура, швидкість вітру, урожайність та рівень смертності худоби.

На жаль, сільськогосподарське страхування та страхування від катастроф є або недоступними, або надмірно дорогими у багатьох країнах, що розвиваються. У поєднанні з іншими рішеннями щодо управління ризиками, такими як послуги з розширення, адекватне управління фермерськими господарствами та якісні вкладення сільського господарства, страхування індексів може бути відповідним рішенням для подолання цих перешкод.

Індексне страхування набуває все більшої популярності в світі. Даний вид послуг поширений практично в усіх видах страхування, в тому числі і в сфері сільського господарства. Плюси індексу очевидні: простота, дешевизна і швидке отримання виплати. Це прозорий і зрозумілий метод страхування, який гідно оцінили вже навіть в Африці та Індії. Дослідники «Feed the Future Innovation Lab for Assets and Access Market» знайшли пільги щодо страхування індексів, які включають підвищення здоров'я та добробуту серед скотарів Кенії та значно збільшили інвестиції в вирощування сільськогосподарських культур для фермерів бавовни в Малі та Буркіна-Фасо.

Незважаючи на те, що ці переваги можуть сприяти продовольчій безпеці та стійкості, ефективне впровадження страхування сільськогосподарських індексів в Україні зіштовхнулося з проблемою. Страхувальний ринок бореться з дорогими, але неякісними контрактами та низьким рівнем прийняття фермерами. Також немає діючих норм щодо якості страхування індексів. На сьогоднішній день не тільки фермери, а й самі страхові компанії в Україні не готові масово страхувати сільське господарство за індексом. Спробуємо розібратися в індексах і причинах їх відсутності в Україні. Індекс – це певний критерій, за яким визначається страхова виплата і її обсяг. Індеси в сільському господарстві можуть бути абсолютно різними: індекс погоди, індекс врожайності, індекс вегетації та інші. По суті, страхується настання певних погодних явищ, і як тільки вони наступають – фермер отримує виплату. При цьому завдання розробників таких індексів максимально наблизити два факти: зниження врожайності сільгоспкультури і ті погодні явища, які беруться за основу індексу. Іншими словами, страхувати те, що реально знижує врожайність, а не веселку в небі.

Крім того на українському ринку існує і страхування за індексом врожайності і страхові компанії вже пропонували аграріям такий вид послуг. Відзначимо, що в цьому випадку виплата проводиться виходячи із середньої врожайності по всьому району, не залежно від отриманого врожаю у застрахованого фермера. Такий вид страхування виправдовує витрати фермера тільки в катастрофічних випадках (епіфітотія, посуха, тайфун). Однак в реаліях України таких катастроф не так вже й багато, тому цей індекс не часто купують страхувальники.

Водночас індексне страхування вимагає масиву погодних даних за 10–20–30 років, що також є проблемою всіх країн, що розвиваються. Питання новітніх технологій в агровиробництві вирішується через використання спеціальних математичних моделей, які базуючись на врожайності останніх років коригують врожайність 30-ти річної давності, що також допоможе результативність настання сільськогосподарських ризиків для фермерів, і збільшити доступ до фінансових ресурсів агровиробникам України.

ТЕХНОЛОГІЯ BLOCKCHAIN У ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА

Ланцюг поставок пов'язаний зі складними процесами створення та розподілу товарів. Залежно від продукту, ланцюг поставок може включати в себе багато фаз, кілька географічних місць, кілька рахунків і платежів, кілька фізичних осіб, юридичних осіб та транспортних засобів. Через складність та недостатню прозорість традиційних ланцюгів поставок, сторони, що беруть участь у логістичному процесу, зацікавлені у впровадженні та розробці блокчейн-технологій, що дозволяють виправити зазначені вище проблеми.

Вже зараз ряд компаній використовують блокчейн-технології для відстеження переміщення конкретних вантажів

Серед інших, варто розглянути існуючого лідера за капіталізацією на ринку компаній, що застосовують blockchain у логістиці – компанія VeChain (VET). Це блокчейн-проект, який прагне надати послуги на базі IoT(internet of things). Метою VeChain є просування та безпека збору, управління та обміну даними. Технологія вже застосовується за декількома сферами, як то, наприклад, аутентифікація активів, відстеження товарів та спрощення технічного обслуговування товару. Моне-та VeChain – одна з тих криптовалют, які мають певну ринкову нішу і розробляються з метою надання конкретних послуг для конкретних випадків використання.

Так, технологія блокчейн VeChain, наприклад, дає змогу Walmart China реалізувати стратегію відстеження продуктів та стати одним з лідерів у широкомасштабному застосуванні блокчейну у свої діяльності. Скануючи потрібні продукти, клієнти можуть отримати детальну інформацію, включаючи походження, відсканованих продуктів та географічне розташування, отримане від Walmart, звіт про перевірку товару та багато інших даних. Збір даних та їх доступність постійно оновлюється у платформі та її використання технології blockchain лише розширюється.

Саме використання блокчейн у цьому випадку є виправдане саме тим, що дані про переміщення товару і проведені із ним операції, якщо їх було дійсно проведено, неможливо видалити з «історії» цього продукту. Тобто компанія забезпечує себе відкритою та прозорою інформацією про продукт, при цьому нема необхідності у використання

додаткового офісу менеджерів, додаткових структурних гілок компанії, бо технологія смарт-контрактів допомагає компанії бути впевненою у надійності фіксування виконаних операцій.

Блокчейн, здається, проникає у всі галузі бізнесу, в тому числі у логістичні процеси компаній. А серед інших, практичне застосування технології блокчейну можна простежити за діяльністю компанії VeChain, одна з платформ, яка є лідером у індустрії.

При цьому все одно технологія блокчейну є досить новою для великих компаній, що працюють за традиційними методами і до масштабного застосування даної технології ще має пройти деякий час, коли управлінський склад компаній дійсно побачить економічну ефективність її застосування. Ти мене менш, навіть зараз транзакційні компанії, що пов'язані, у частині, що пов'язана із логістичними процесами, тестують проекти з використання блокчейн-технологій.

Самі платформи, що займаються обслуговуванням компаній наразі теж розвиваються, та через незрілість ринку у перспективі можуть як стати гігантами індустрії, так і залишитися на сьогоднішньому рівні та із часом припинити свою діяльність.

У наступних дослідженнях слід більш глибоко розглянути вже існуюче застосування блокчейн-технологій та смарт-контрактів у практичній діяльності логістичних компаній, та можливі перспективи застосування цих технологій на різних рівнях, а також фінансові аспекти та можливе скорочення витрат від їх використання.

УДК 657.1

Легенчук С. Ф.,

д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту,
ЖДТУ, м. Житомир

Белінська С. М.,

канд. екон. наук, доцент,
заступник завідувача кафедри обліку і аудиту
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ІЄРАРХІЧНА СТРУКТУРА ОБЛІКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

На рис. 1 представлена ієрархічна структура облікової методології в розрізі зменшення кількості альтернатив ведення бухгалтерського обліку.

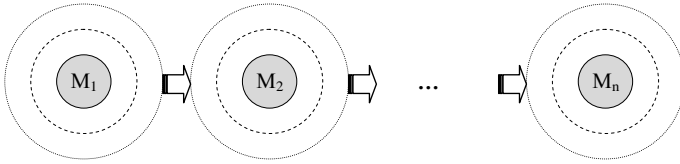
Рис. 1. Ієрархічна структура облікової методології

Кожна із виділених зон вищого рівня (зона 1 і зона 2) включає в себе всі можливі варіанти ведення обліку зон нижчих рівнів. Р. Уоттс та Дж. Циммерман зону 2 називають «допустимим набором», тобто набором облікових процедур, при виборі з яких менеджери мають свободу дій (Watts R.L., 1990). Виходячи з позицій теорії агентських відносин цей набір процедур (методів) добровільно визначається контрактними сторонами. Розглядаючи зону 2 з позиції структури НСБО, можна встановити, що її межі визначаються національним регулятором системи обліку тієї країни, в якій працює підприємство або міжнародним регулятором (IASB).

Слід відмітити про існування різного ступеню впливу кожної із зон одна на одну. Поява нових варіантів ведення обліку в зоні 1 може залишитись ніколи не поміченою регуляторами (наприклад, «Безперервна сучасна оцінка» (COCOA) Р. Чемберса або «Відновлювальна вартість» (Derprival Value) Т. Лімперга), внаслідок чого такі варіанти ніколи не будуть включені до складу облікових стандартів. Це пов'язано як з відсутністю всесвітньої «карти бухгалтерських інформаційних моделей», так і з монополізмом регуляторів на включення нових методів обліку до складу системи облікових стандартів, що в більшості країн відбувається під пильним наглядом ідеологів і розробників GAAP US та IAS/IFRS.

Поява нових варіантів ведення обліку в зоні 2 розширює простір для варіації методами обліку на підприємстві. А виключення існуючих варіантів ведення обліку в зоні 2 (наприклад, LIFO) є прямою вказівкою про необхідність зміни облікової методології підприємства (зони 1).

Враховуючи запропоновану ієрархічну структуру облікової методології, можна наступним чином представити зміни структури облікової методології на підприємстві в різних звітних періодах (рис. 2).

Примітка:

$M_1, M_2 \dots M_n$ – методологія обліку підприємства в 1-му, 2-му і в n-му звітному періодах

Рис. 2. Зміна структури облікової методології на підприємстві в різних звітних періодах

Такі зміни відбуваються за умови внесення змін в наказ про облікову політику підприємства в частині методів ведення обліку та незмінності набору альтернатив в національних облікових стандартах. При зміні останніх структура облікової методології передбачає здійснення змін не лише в зоні 3, а й в зоні 2.

Представлена ієрархічна структура (рис. 5) ілюструє два базових положення сучасної моделі системи бухгалтерського обліку, побудованої на основі концепції обмеженої багатоваріантності:

- обрана і закріплена в облікових стандартах методологія (зона 2) є лише певним набором альтернатив, які обрані регулятором із всіх можливих варіантів (зона 1) і серед яких можуть здійснювати свій вибір бухгалтери або менеджери підприємства;
- обрана підприємством облікова методологія, закріплена наказом про облікову політику (зона 3), є лише одним із можливих варіантів ведення обліку, прийнятим на підприємстві.

Подальший розвиток облікової методології зумовлює необхідність удосконалення прийнятих імперативів та альтернатив (зона 2) на основі виключення із них певних складових (наприклад, як це відбулось із методом LIFO) у випадку зміни потреб користувачів облікової інформації, або навпаки – шляхом їх розширення, через включення нових складових із зони 3. Одним із сучасних прикладів, який підтверджує дану тезу, є звернення на початку 2018 року створеної Європейською комісією групи експертів з «стійких» фінансів (High-Level Expert Group on Sustainable Finance) щодо можливості представникам Євросоюзу вносити зміни в МСФЗ перед їх запровадженням (GAAP.RU, 2018), оскільки в існуючому вигляді вони не завжди забезпечують врахування стійкості та цілей довгострокових інвестицій.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК НА ПІДПРИЄМСТВІ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Перед багатьма підприємствами сьогодні постає проблема впровадження екологічного обліку, спрямованого на збір точних даних про інвестиції та витрати, необхідні для їх екологічних ініціатив. Фінансова звітність підприємств України не розкриває інформацію, пов'язану з природоохоронними заходами, що ускладнює процес прийняття виважених рішень менеджерами організацій для здійснення операцій з охорони довкілля. Крім того, відсутні законодавчі вимоги відносно подання статистичної звітності суб'єктів господарювання з відображення операцій, пов'язаних з природоохоронною діяльністю та екологічних витрат. Тому з метою формування правдивої інформаційної бази для забезпечення сучасних потреб менеджменту та задля позитивного впливу на інвестиційну привабливість, конкурентоспроможність, імідж підприємства, даним проблемам необхідно приділити особливу увагу.

Єдиний законодавчо визначений термін «екологічний облік» наразі відсутній. Більшість вітчизняних науковців розглядають екологічний облік, як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень.

Екологічний облік динамічно розвивається у всьому світі. Проблемам розвитку, ведення екологічного обліку особливу увагу приділяють такі професійні організації бухгалтерів, як International Federation of Accountants, Association of Chartered Certified Accountants, Chartered Institute of Management Accountants, тощо.

Аналіз думок вчених-економістів з питань дослідження теоретико-прикладних проблем екологічного обліку та звітності підприємств дає можливість зробити висновок про доцільність проведення ряду заходів:

– розробити П(С)БО щодо зобов'язань з відшкодування екологічної шкоди, який повинен передбачати чітке визначення поняття «екологічне зобов'язання», умови визнання даного зобов'язання, способи оцінки та методи розрахунку, відображення вказаної інформації у звітності;

- для забезпечення процесу планування та контролю екологічних витрат доцільно ввести спеціальну статтю «Витрати на охорону навколишнього природного середовища», а також ввести новий спеціальний рахунок «Витрати природоохоронної діяльності», що прискорить процес отримання інформації про витрати природоохоронної діяльності та підвищити її правдивість та точність;

- бухгалтерський облік у разі потреби має бути доповнений екологічним звітом, який підлягатиме обов'язковому аудиту і опублікуванню. Екологічний звіт має показувати:

- класифікацію екологічних завдань, проєктів підприємства;

- офіційну політику і програми, прийняті підприємством щодо природоохоронних заходів; покращення в ключових областях, що відбулися з часу прийняття політики;

- цільові показники викидів у навколишнє природне середовище, встановлені підприємством, і те, як діяльність підприємства співвідноситься з цими показниками;

- міру прийняття природоохоронних заходів, що було визначено державними законами, і наскільки повно вимоги уряду виконуються;

- інформацію про відомі потенційно серйозні екологічні проблеми;

- фінансові та оперативні наслідки заходів з охорони навколишнього природного середовища для капіталовкладень і чистої виручки підприємства в поточному періоді та будь-які конкретні наслідки для майбутніх періодів;

- узагальнити та використовувати напрацювання закордонних підприємств, установ використання спеціально розробленої системи обліку, яка відображає взаємодію організацій з навколишнім середовищем – *environmental accounting*;

Таким чином, упровадження екологічного обліку суб'єктами господарювання на даний час це не тільки можливість вийти на новий рівень ведення бізнесу, але й можливість розв'язання екологічних проблем, врахування майбутнього впливу на довкілля.

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: Сталий розвиток використання земельних ресурсів в умовах глобалізації

УДК 332.282

Горлачук В. В.,
заслужений діяч науки і техніки України,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами,
Бульбук В. В.,
магістрант,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЩОДО ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Впродовж останніх тридцяти років посилюються процеси невдоволення суспільства тісно пов'язаного із сферою земельних відносин, трансформаційних процесів, які проходять в рамках Закону України «про добровільне об'єднання територіальних громад.

Антиконституційна земельна реформа поставила під загрозу темпи економічного зростання соціальної стабільності та темпи ефективного використання природно-ресурсного, виробничого та ін. потенціалів.

В значній мірі це доповнено недосконалістю заходів з управління та державного регулювання, пов'язаних з трансформаційними змінами у господарській системі. Про це свідчать дані офіційної статистичної інформації, з якої випливає, що Україна з її вигідним геополітичним розміщенням, сприятливим кліматом, наявністю майже 75 % сільськогосподарських угідь, розміщених на родючих чорноземах нині є аутсайдером в соціально-економічному розвитку на всьому європейському просторі. У цьому контексті відзначимо, що станом на кінець 2018 року ВВП України з 90-х років скоротився майже на 50 %, в результаті чого 60 % людей живуть за межею бідності, позбавлено можливості працевлаштування на селі. Цим створено причини загострення суперечностей і протистояння між владою і людьми, відбулося контрастне розшарування соціального стану людей.

За таких обставин не можна говорити про спроби сталого розвитку сільських територій, пріоритетні напрямки соціально-економічного розвитку та ін.

Однією з головних причин невдач, про що ми неодноразово відзначали у своїх публікаціях – це передача сільськогосподарських угідь колективних сільськогосподарських підприємств (колишніх колгоспів) у приватну власність з наступним їх розпаюванням. З цього часу і розпочався хаос і безпорядок на землі, відбулося остаточне розбалансування соціально-економічних відносин в аграрному секторі економіки, закладено фундамент бідності сільського населення, руйнування всієї інфраструктури на селі.

Але для того, щоб перетворити аграрний сектор економіки в територію для інвестиційно-привабливого, успішного розвитку підприємництва, зміцнення іміджу сільського трудівника пріоритетною мала б залишатись розбудова бази орендно-договірних відносин. Орендні відносини для України – це те найкраще, що могло згенерувати розвиток сільськогосподарського землекористування в рамках колективних сільськогосподарських підприємств, підвищувати імідж держави, задовольняти потреби внутрішнього та зовнішнього ринку у сільськогосподарській продукції.

Укази Президента України, суть яких зводилась до розпаювання сільськогосподарських угідь колективних сільськогосподарських підприємств, є антиконституційними, завдавши дуже великої шкоди українському суспільству, в першу чергу – селянам, послабили реалізацію ідеї демократичних перетворень та відродження української нації. Судячи з ситуації, яка склалась нині в Україні, ці Укази радше всього орієнтовані на олігархічні клани.

Але на цьому цинізм, який справляє влада у своїй «новаторській» діяльності щодо політики розвитку сільських територій не закінчується. Ключовим при цьому є те, що держава пов'язує чергову реформу – реформу місцевого самоврядування, яка передбачає створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), завдяки об'єднанню, так званих, малих територіальних громад (територій сільрад), на які вчеплено ярлик, що начебто вони гальмують соціально-економічне зростання сільських територій і сільськогосподарського зростання.

Але, на превеликий жаль, модель формування ОТГ, яка активізується правлячою владою, елітою, суперечить потребам людей і здоровому глузду. Ця модель є шкідливою, оскільки її ідеї призведуть до ще більших катастрофічних наслідків: фізичного вимирання селян, втрати національної автентичності, втрати соціальної інфраструктури на селі, погіршення стандартів якості життя на сільських територіях та ін. проблем.

Наприклад, у Миколаївській області під тиском органів державної влади станом на 01.03.2019 року створено 41 ОТГ за рахунок об'єднання 143 сільських, селищних і міських рад, що складає 43 % всіх Рад області. В середньому кожна із ОТГ сформована за рахунок 3–4 сіль-

ських, селищних і міських Рад, за винятком Баштанської, Казанківської ОТГ, до яких увійшло по 9 рад, що об'єднались.

У Врадіївському районі взагалі відмовились від створення ОТГ. Відмова селян полягає в тому, що ОТГ не можуть пообіцяти забезпечення достойного життя людини, збереження і зміцнення здоров'я населення, і вони мають рацію, бо не можна об'єднати необ'єднуване.

Досліджуючи проблему формування ОТГ в Україні, виявилось, що передумовою формування ефективно функціонуючих ОТГ має бути розроблений проект планування району, в основі якого відображено перспективний план його розвитку.

У задачу районної планування адміністративного району має входити розробка пропозицій з оптимальних розмірів ОТГ, перспективний план розвитку, здійснення розрахунків чисельності робочої сили, зайнятої в усіх сферах виробництва, можливості його залучення з сторони, показників економічної ефективності та ін.

Важливо відзначити, що проекти планування можуть розроблятися і на групу районів, які об'єднуються спільними природними, економічними умовами, інтересами тощо. При цьому важлива роль належить землеустрою, як міжгосподарському, так і внутрігосподарському, який передбачає перерозподіл земель між суб'єктами господарювання на землі, регламентує розміщення сільськогосподарських землекористувачів, дорожньої мережі, захисних лісонасаджень, трансформації угідь, ліквідації черезсмужжя тощо.

Підставою для розробки таких проектів є комплексне обстеження вивчення сучасного стану району, збору і уточненню матеріалів перспективного розвитку і, власне, розробка самого проекту.

Щоб зрозуміти всю складність формування ОТГ відзначимо, що для безпосереднього обстеження району формуються виїзні бригади проектувальників різних профілів і спеціальностей.

Крім безпосереднього обстеження на місці використовується анкетний спосіб обстеження району з керівним складом району, інженерами, архітекторами, педагогами, лікарями та ін.

У проектах планування має приділятися увага розміщенню водохоронних, меліоративних, санітарно-захисних насаджень, парків, прибережних захисних смуг, місць масового відпочинку людей.

Все вище приведене свідчить, що формування ОТГ не може носити стихійного характеру, а формуватись на засадах наукового обґрунтування. Тільки розуміння того, що комплексне вирішення територіального розвитку і суспільних інтересів дозволить створити умови для найбільш повного задоволення потреб населення в рамках ОТГ. На превеликий жаль, нині фактично в Україні не здійснюється підготовка фахівців, які могли б фахово розробляти проекти або схеми районних

планіровок. Тому вважаємо за необхідне ввести у навчальні плани за спеціальністю 193 «Геодезія і землеустрій» дисципліну «Районна планіровка» обсягом щонайменше 4 кредити, що дозволить гармонізувати процеси розвитку ОТГ.

Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні сьогодні недостатній практичний досвід створення ОТГ. Майбутнє вони можуть мати за умови, якщо в основі їх формування будуть проекти або схеми районної планіровки, обговорені з населенням громад.

Сьогоднішня поспішність створення ОТГ являє собою проект впливу на виборчий процес, а «короткі гроші», які уряд країни обіцяє виділяти у випадку об'єднань є черговим міфом про відродження сільських територій.

УДК 631.41

Вакар К. В.,
магістрантка,
Горлачук В. В.,
заслужений діяч науки і техніки України,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ ГІС ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВИКОНАННЯ МОНІТОРИНГУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Земля є основою будь-якої діяльності. Вона може виступати як просторовий базис, бути засобом праці в сільському господарстві, де процес виробництва багато в чому залежить від родючості. Останнім часом йде знищення ґрунтів в результаті господарської діяльності людини. Тому одним із завдань держави є організація моніторингу земельних ресурсів і оцінки змін їх стану під впливом антропогенних і природних чинників.

У зв'язку з цим все більш актуальним стає питання освоєння нових засобів обробки та аналізу просторової інформації, методами оперативного вирішення завдань управління, оцінки та контролю змінюються процесів. Ефективним розв'язанням цієї проблеми може стати застосування географічних інформаційних систем.

Метою впровадження цих систем є підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва шляхом глобального зниження витрат палива і ПММ на сільськогосподарських підприємствах, виключення несанкціонованих відхилень від маршрутів, дотримання технологічних вимог при виробництві сільськогосподарських робіт, шляхом створення єдиної регіональної системи моніторингу і управління парком машин і земельними ресурсами на основі GPS технологій для потреб агропромислового комплексу і переробної галузі.

Теоретичні та методологічні аспекти використання ГІС технологій у моніторингу сільськогосподарських земель достатньо досліджені у працях багатьох вчених, наприклад Барладін А. В. та Ярошук П. Д. обґрунтували впровадження геоінформаційних технологій та навігаційних систем в задачах точного землеробства; Бичков І.В., Нефед'єв Л. В, Ружников Г. М. та Луковніков Н. Г. виявили основні завдання впровадження ГІС технологій; Езієв М. І. та Жеруков Т. Б. визначили нове в підходах програмування і прогнозування ефективності сільськогосподарських культур. Лур'є зауважив, що для вирішення завдань комплексного аналізу в сільському господарстві використовуються електронні карти з результатами супутникових геодезичних вимірювань. Використання таких методів дозволяє отримувати деталізовану інформацію про великі території (сільськогосподарське підприємство, адміністративний район, тощо.). Можливість визначення конфігурації полів, їх орієнтування, площі, напрямки оранки, стану полів на момент знімання, і це сприяє оперативній оцінці сільськогосподарських угідь.

Проте, зважаючи на новизну комп'ютерного моніторингу сільськогосподарської діяльності нині цьому питанню приділяється недостатньо уваги. Зараз основна маса сільськогосподарських підприємств країни випробовує фінансову скруту кожен керівник намагається понизити рівень витрат, раціональніше використовувати робочий час, ефективніше використовувати ресурс техніки, щоб добитися меншої собівартості кінцевої продукції. Але старими методами поліпшити роботу підприємства вже не виходить, тому потрібний принципово інший підхід до механізмів управління підприємством.

Коваленко О. О.,
магістрант,
Горлачук В. В.,
заслужений діяч науки і техніки України,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ШЛЯХ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Основним ключовим напрямом прогресивних змін в аграрному секторі економіки – це досягнення сталого розвитку сільськогосподарського землекористування, збереження і примноження ресурсного потенціалу сільських територій, в умовах посилення інтеграційних процесів і загострення конкурентної боротьби на внутрішньому і світовому ринках.

У розв'язанні цієї проблеми вирішальну роль повинна би була відіграти земельна реформа, розпочата 15 березня 1991 року, яка проголосила права володіння, користування і розпорядження землею. Влада переконувала, що економічний зміст реформи полягає у всебічному розвитку сільських територій, підтримці дрібних і середніх сільськогосподарських товаровиробників, активізації участі селян в економічному і соціальному житті села, що забезпечить зростання добробуту кожної сільської сім'ї.

Але чи такої земельної реформи хотів український селянин, коли проголошували Постанови, Закони та Укази Президента, пов'язані із реформуванням земельних відносин та управління земельними ресурсами? Щоб Україна з її геополітичним розміщенням, сприятливим кліматом, наявністю майже 75 % сільськогосподарських угідь, розміщених на родючих чорноземах, яка до реформи була за крок до світового лідерства, нині стала аутсайдером в соціальному та економічному розвитку. Нині Україна за міжнародними рейтингами знаходиться в десятці найбідніших країн світу. Станом на кінець 2019 року ВВП України з 90-х років зменшився майже на 50 %. Не випадково 60 % людей живуть за межею бідності, позбавлено можливості працевлаштування на селі, чим створено підґрунтя кризових потрясінь та збільшення диференціації соціального стану людей.

Земельна антилюдська, корупційно орієнтована реформа методично вбила село. Це завуальована система знищення сільського населення, потурання людської гідності селян.

Паювання земель є не що інше, як шахрайство, мародерство, національне рейдерство, орієнтоване на заволодіння олігархами і державними чиновниками власністю українського народу – землею з її багатючими цінними природними властивостями.

На рідній землі люди вимирають, а влада лише лукавить, що дбає про народ, надає, так звані, субсидії для бідних, одночасно піднімаючи тарифи на комунальні послуги (газ, тепло та ін.).

У контексті вищенаведеного зазначимо, що «новаторські економічні дії» уряду України нічого іншого розумнішого не можуть запропонувати, як зняття мораторію, тобто надання дозволу на купівлю-продажу земельних паїв як найгіршу комбінацію розв'язання земельного питання, в результаті чого сільські території ще більш стануть відкритими для великих компаній, що призведе до цілої низки деструктивних для землі та економіки явищ, а саме, монополізації ринків сільськогосподарської продукції, узурпації економічної влади, різкого контрасту у рівнях доходів, ліквідації конкуренції, формуванні штучного дефіциту сільськогосподарської продукції та ін.. Зняття мораторію є інструментом в руках олігархів для досягнення ними стратегічної мети – отримання надприбутків, що суперечить ідеології зростанню малого і середнього бізнесу. Цим самим чиновники вбили віру людей у справедливість і державу, позбавили майбутнього.

У цьому контексті зняття мораторію, тобто дозволу на купівлю-продажу земельних паїв не мають нічого спільного із збалансованим економічним та соціальним розвитком сільських територій, добробуту селян та держави в цілому, а тим більше не стають поштовхом для забезпечення належної ефективності сільськогосподарського виробництва. Обравши шлях розвитку аграрного сектора економіки за такою схемою українська орна земля, одна із найкращих у світі, буде розкуплена світовими корпораціями, ставши частиною їхнього бізнесу. Варіант розв'язання соціальних проблем на селі, у цьому випадку є програтною справою і негативні тенденції будуть лише наростати.

І ось селянам в наказному насильницькому порядку, всупереч суспільної злагоди, нав'язує ще одну, чергову реформу – реформу самоврядування, яка передбачає створення об'єднаних територіальних громад, завдяки об'єднанню, так званих, малих територіальних громад (територій сільрад), які наче б то гальмують стрімке економічне зростання сільських територій і сільськогосподарського землекористування. Кабінетом Міністрів Країни 1 квітня 2014 року була схвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні та затверджено План заходів з її реалізації, відповідно до якого внесено зміни до Бюджетного і Податкового кодексів, що забезпечують розв'язання однієї з ні важливіших і найважчих проблем – проблему бюджетної децентралізації.

Виходячи з цього, парламентом ухвалено закон України « Про добровільне об'єднання територіальних громад від 05.02.2015 року, а Урядом для практичної можливості реалізації таких реформ 08.02.2015 року затверджено відповідну Методику формування спроможних територіальних громад, які гарантуватимуть високу результативність їх господарської діяльності на землі.

Сьогодні ми спостерігаємо за тим, як для досягнення поставлених цілей «галопує» законотворчий процес щодо створення об'єднаних територіальних громад.

З 1 лютого 2018 року розпочато процес передачі земель сільськогосподарського призначення державної власності за межами населених пунктів у комунальну власність об'єднаних територіальних громад. Ця робота активно розвивається і сьогодні, вже багато об'єднаних територіальних громад підписали меморандум (договір) про співпрацю з територіальними органами Держгеокадастру.

Ми, стверджуємо, що модель формування об'єднаних територіальних громад, яка є алгоритмом практичних дій Уряду України не відповідає запитам людей. Вона наштовхується на шалений спір селян, які ще пам'ятають, скільки шкоди завдало у 60–70 роках минулого століття питання формування перспективних і неперспективних населених пунктів. Звичайно, сьогодні центральні органи влади намагаються пояснити факт створення об'єднаних територіальних громад як можливість зекономити гроші на утриманні бюрократичного апарату, завдяки об'єднанню окремо взятих сільських рад.

Звідси очевидним є, що така псевдо реформа селянам добробуту не принесе, вона є пасткою для майбутнього сільських територій, поки в країні буде процвітати корупція, офшоризація, земельна мафія, недвіра до влади, судочинства та ін.

Оцінюючи стан соціально-економічного розвитку сільських територій можна впевнено сказати, що ОТГ закріплюють монополію на землю земельних магнатів, що є найбільшим злом для більшості людей, національної економіки та сільських територій, в цілому. Відзначимо, що вже з 1 січня 2018 року поспішно спеціально знижено нормативну грошову оцінку орних земель на 3,4 тис./га (з 30,9 до 27,5 тис. грн/га) з метою зниження податків на землю та розмірів орендної плати, через що держава вже не дораховується десятків мільярдів гривень. В результаті такої монополізації гроші осядуть в кишенях, як же згадувалось, не більше десятка осіб.

Тому було б надто великою помилкою не бачити того, що влада намагається обманути українського селянина заради власних політичних амбіцій, які варто було б трансформувати в економічні результати.

Платонова К. А.,
магістрантка,
Горлачук В. В.,
заслужений діяч науки і техніки України,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЛЕУСТРОЮ НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ

При проведенні землеустрою в Україні було допущено ряд суттєвих недоліків, у результаті чого порушено й знищено сівозміни, що стало причиною нераціонального і неефективного використання земель та їх охорони. Недотримання заходів охорони земель, збільшення антропогенного негативного впливу на сільськогосподарські землі, скорочення обсягів меліоративних, культуртехнічних робіт, порушення системи землеробства призвели до погіршення якості земель. Головною метою землеустрою є розробка заходів, що забезпечують раціональне використання й охорону земель із одночасним одержанням землекористувачем максимуму прибутку від господарської діяльності на землі. За багато років свого існування і розвитку кожна держава зібрала величезний досвід планування і організації раціонального використання і охорони земель. В останні десятиріччя цей досвід активно вивчається, багатьма державами виробляється сумісна скоординована земельна політика, яка дозволяє вирішити велику кількість проблем в області землеустрою. Для розв'язання проблем неефективного землеустрою можна звернути увагу на метод ведення землеустрою Німеччини.

У Німеччині сільськогосподарські структурні плани складають спеціальні організації на регіональному рівні. На них покладені також розробки проектів консолідації земель, спрямованих на поліпшення землекористування сільськогосподарських підприємств. При складанні проектів землеустрою враховують розташування «сільськогосподарських зон». Відповідно до закону в Німеччині землевпорядкування направлено на те, щоб в результаті організації сільських земельних володінь поліпшити умови праці і виробництва в сільському і лісовому господарстві, а також сприяти розвитку села.

Питання запозичення закордонного досвіду для ефективного землеустрою України висвітлювалось в роботах Мартина А., Калініченко А.,

Лугового М., Ревуцької А., Волкова С., Кошеля А., Попова А. але проблема досі залишається провідною.

Отже, у наш час проблема нераціонального землеустрою в Україні є одна з провідних проблем. Зауваживши це, потрібно звернути увагу на землеустрій в Німеччині. Цей величезний досвід дасть змогу переглянути українські методи проведення землеустрою і послугує нашій країні стимулом для подальшого ефективного розвитку.

УДК 332.2:332.3:332.142.6

Хосонова О. С.,
аспірантка кафедри управління земельними ресурсами,
Горлачук В. В.,
заслужений діяч науки і техніки України,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗЕМЕЛЬНОГО АУДИТУ

Для визначення поняття земельного аудиту необхідно знати історію виникнення, становлення та розвитку аудиту в цілому.

Аудиторська діяльність виникла одночасно у період зародження та становлення у суспільстві ринкових взаємовідносин. Становлення аудиторської діяльності нерозривно пов'язано з історією розвитку фінансових відносин людства. Необхідність обліку господарських операцій, які тягнуть за собою визначення фінансових та юридичних наслідків, призвела до виникнення необхідності контролю за такими операціями. Господарський облік може мати помилки та похибки, які можуть бути як навмисними, так і випадковими. Якщо така інформація використовується однією людиною для врахування своїх потреб, то помилки та похибки не мають великого значення, оскільки неточну інформацію отримує тільки одна особа. Однак, якщо такою інформацією користується більш ніж одна особа, то тоді розраховують на те, що юридично всі господарські операції відповідають встановленим законам та нормам, що облік виконано правильно. Проте, спеціальних знань в галузі економіки та права кожна особа може не мати.

Зовсім інакше виглядає ситуація, коли користувачем інформації щодо здійснених господарських операцій та їх фінансових наслідків є велике коло людей: інвестори, політики, власники бізнесу. У разі

отримання недостовірної інформації власник бізнесу може прийняти неправильне рішення для подальшого ведення бізнесу, що може привести до значних збитків особистого бізнесу; інвестором та політиком також можуть бути прийняті невірні рішення, які будуть мати вплив на розвиток країни у цілому.

У країнах з розвинутою економікою на рівні інституту приватної власності, інституту кредитування та інших існує інститут аудиту, який є невід'ємною складовою ринкової економіки, як інститут незалежного фінансового контролю або як інститут внутрішньогосподарського контролю.

На сьогоднішній день Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» визначені правові засади аудиту фінансової звітності, який включає перевірку бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або до інших вимог.

Аудитори та суб'єкти аудиторської діяльності зобов'язані при наданні аудиторських послуг забезпечити етичну професійну поведінку із дотриманням пріоритету суспільних інтересів, загальних норм моралі, принципів незалежності та об'єктивності, професійної компетентності, конфіденційності та професійної таємниці. Також, аудитори повинні дотримуватися принципу професійного скептицизму, що передбачає допущення можливості суттєвого викривлення інформації, яка розкрита у фінансовій звітності, внаслідок виявлених при проведення аудиту фактів чи поведінки, що вказують на порушення, у тому числі шахрайство або помилку.

На відміну від державної аудиторської служби незалежні аудитори не тільки здійснюють незалежний контроль та висловлюють думку щодо достовірності фінансової інформації, яка ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, а також проводять аналіз фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. За результатами такого аналізу можливо виявити недоліки в управлінні та з'ясувати шляхи розвитку та стабільного функціонування суб'єкта господарювання.

Незалежним аудитом може досліджуватись не тільки бухгалтерський облік та фінансова звітність суб'єктів господарювання, але й інші об'єкти, наприклад, система управління, трудові ресурси, системи обліку та звітності.

В Україні протягом 20 років поняття аудит більше застосовується в економічній сфері. Однак, в останні роки з'являються нові напрями аудиту, які виникають із потреб бізнесу, а саме: промисловий аудит,

аудит персоналу, PR-аудит, екологічний аудит, фінансовий та інвестиційний аудит.

Сьогодні в Україні дуже гостро виникло питання з обігу земельних ділянок. Політики сприймають землю країни як товар, проте ніхто з них не замислюється, що тільки природа надає людству у користування свої ресурси: сонячне світло, землю, воду, корисні копалини, рослинний та тваринний мир, різні види енергії. При цьому, природа не вимагає від людства винагороди за користування її ресурсами. Ставлення людства до природних благ різне, і як показує дійсність, користування такими ресурсами націлене на експлуатацію ресурсу для блага людства, проте, іноді відбувається знищення природного ресурсу.

Такий природний ресурс, як земля, окремо виділено ст. 14 Конституції України. Згідно Конституції, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Тобто основним законом країни земля визнається як цінність, яка є багатством українського народу.

У законодавстві України визначено термін «товар» як «продукція, роботи, послуги, матеріально-технічні ресурси, майнові та немайнові права, що підлягають продажу (реалізації)». На нашу думку, не можливо **природне багатство країни**, яке належить їй за сформованим історичним фактом, визначити як **товар**, тому що ані країна, ані суспільство цієї країни не витратили ніяких грошових, трудових та інших ресурсів для створення **природного ресурсу – землі**. Слід зазначити, що матеріальні та технічні ресурси витрачались людством для обробки землі в цілях отримання врожаю для подальшої його реалізації, однак, це зовсім інші процеси, які стосуються господарської діяльності фізичних та юридичних осіб.

Ставлення деяких політиків країни до земельного природного ресурсу, як до товару, а не як до цінності може призвести до втрати багатства країни, оскільки гроші, отримані за землю, як за товар швидше знеціняться, ніж вартість землі, як цінності.

При здійсненні операцій із землею необхідно мати впевненість у достовірності будь-якої інформації щодо земельної ділянки, яку може забезпечити система аудиторських послуг.

Можливість проведення незалежного аудиту земельних ділянок надасть змогу перевірити історію походження земельної ділянки, її призначення, відповідність правоустановчих документів вимогам законодавства України, а також встановити існуючі обмеження в користуванні та оцінити ризики, які пов'язані з придбанням або поточним використанням землі.

Незалежний аудит земель допоможе виявити проблемні моменти, які пов'язані з користуванням земельними ділянками у суб'єктів господарювання.

Проведення аудиту земель можливо не тільки державною аудиторською службою, а і, як допомога, – незалежними аудиторами, що здійснюють незалежний контроль та висловлюють думку щодо достовірності фінансової інформації, яка ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, а також проводять аналіз фінансово – господарської діяльності суб'єкта господарювання. За результатами такого аналізу можливо виявити недоліки в управлінні, з'ясувати шляхи розвитку та стабільного функціонування суб'єкта господарювання.

У Верховній раді України з березня 2017 р. знаходиться на розгляді проект Закону України «Про державну інвентаризацію (аудит) земель», який визначає правові та організаційні засади виконання робіт з проведення державної інвентаризації (аудиту) земель власності з метою визначення фактичного стану їх використання.

Цей проект може стати першим кроком до становлення державного аудиту земель, а також впровадження розвитку незалежного аудиту земельних ресурсів.

На нашу думку, проведення інвентаризації земель країни необхідне тому, що до теперішнього часу країна не має достовірної інформації щодо наявності земельних ресурсів у повному обсязі. Проведення такої інвентаризації надасть змогу систематизувати земельні ресурси, розробити, удосконалити та скорегувати плани робіт на цих землях, що вплине на їх розвиток та можливість залучення інвесторів.

Для розвитку земельних ресурсів залучення інвесторів є одним з привабливих питань, причому слід пам'ятати, що інвестори вкладають великі гроші на визначений термін для отримання прибутку, й у разі зменшення прибутку завершують інвестування. Така ситуація може погано відобразитися на такому об'єкті інвестування, як земля, тому ми пропонуємо для інвесторів розробити такі умови інвестування, при яких земля не постраждає та після виходу інвестора з ринку буде придатна для подальшого використання. Однією із умов інвестування може бути щорічне проведення незалежного земельного аудиту із проведенням аналізу фінансово-господарської діяльності інвестора для отримання підтвердження його спроможності та належного ставлення до природного ресурсу.

Виходячи з вище викладеного, робимо висновок, що земля України потребує проведення інвентаризації земельних ресурсів по всій країні, а також потребує подальшої розробки планів використання таких ресурсів на кожному етапі проведення аудиту землі – як Державною аудиторською службою, так і незалежними аудиторами.

Шеніло М. Р.,
магістрантка,
Горлачук В. В.,
заслужений діяч науки і техніки України,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

В умовах економічних перетворень і переходу до ринкових принципів господарювання великого значення набуває сільськогосподарська та продовольча політика. Проблема задоволення потреб населення у продовольстві стає більш критичною. Продовольчий комплекс країни використовує близько 1/4 основних виробничих фондів і працюючого населення, виробляє близько 1/5 валової продукції та валової доданої вартості. Це все ставить під сумнів розвиток вітчизняного сільськогосподарського комплексу в цілому.

Напрямки впровадження політики розвитку економіки України спрямовані на реалізацію політики розвитку сільських територій, можливих шляхів диверсифікації сільської економіки через зміну підходів до розвитку малого та середнього підприємництва на селі; створення кластерних моделей сільського розвитку та ролі сільськогосподарського дорадництва в процесах сталого розвитку сільських територій; формування ефективної системи дорадництва за участі обласних, районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, сільських громад, закладів освіти, науки та залученням міжнародної технічної допомоги в частині виконання пункту 9, статті 404, Глави 17 «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» від 30.11.2015 щодо сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників.

Важливі аспекти державної політики, спрямованої на формуванню ефективного соціально направленої сектору економіки держави, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства з метою продовольчої безпеки, знайшли відображення в роботах українських вчених.

Підводячи підсумок, слід додати, що продовольче забезпечення сільськогосподарської та продовольчої політики – це обґрунтоване по-

еднання заходів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та активної соціальної політики. Тому, насамперед, необхідна державна підтримка, що буде стимулювати всі типи сільськогосподарських підприємств нарощувати виробництво продукції, підвищувати її якість, забезпечувати виконання державних програм, оновлювати технічні засоби з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу.

УДК 332.2.3:316.46(4:477)

Бірюкова О. О.,

«Школа молодого вченого», студентка факультету економічних наук,

Лазарева О. В.,

д-р екон. наук, доцент,

доцент кафедри управління земельними ресурсами,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПІДХІД КОНЦЕПЦІЇ LEADER У ПРАКТИЦІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Розвиток сільських територій є одним з найважливіших напрямків діяльності Європейського Союзу (ЄС), що веде активну політику їх збалансованого землекористування поряд. Концепція Leader є складовою частиною Загальної сільськогосподарської політики, яка сприяє сталому розвитку сільських територій країн Європи, дозволяє вирішувати економічні, соціальні та екологічні проблеми.

На сьогодні важливим є впровадження концепції Leader, як комплексного механізму забезпечення сільського розвитку шляхом реалізації на локальному рівні проектів, спрямованих на вирішення специфічних місцевих проблем, передусім відновлення сільських територій та створення робочих місць.

Головним пріоритетом програми є розвиток малого і середнього підприємництва в сільській місцевості, комунікацій, виробництво екологічно чистих продуктів, будівництво сільського житла, вирішення екологічних проблем, розвиток державно-приватного партнерства та інші напрямки.

У зв'язку з цим на порядку денному стоїть необхідність впровадження аспектів програми Leader в практику розвитку сільських територій, що потребує подальшого наукового обґрунтування.

В умовах переходу до збалансованого розвитку важливим є забезпечення функціонування програми Leader, що є складовою частиною Загальної сільськогосподарської політики, яка сприяє сталому розви-

тку сільських територій країн Європи, вирішує економічні, соціальні та екологічні проблеми.

Програма Leader орієнтована на розвиток сільської місцевості, що сприятиме пошукам суспільства віднайти ефективні рішення щодо подолання наявних проблем на селі. А впровадження її аспектів в практику збалансованого землекористування зумовлює необхідність врахування зовнішніх і внутрішніх компонентів оточуючого середовища.

Підхід Leader ґрунтується на розробці стратегії місцевого розвитку, яке здійснює суспільство, розв'язуючи чітко визначені проблеми місцевого рівня, що є актуальними для населення конкретних сільських територій, а також визначає пріоритети розвитку місцевої території. При розробці та реалізації стратегії використовується зворотній підхід, що передбачає активне залучення населення у розробку, затвердження та реалізацію самої стратегії. Для забезпечення спільної точки зору на можливості розв'язання питань розвитку села, розробка, узгодження та реалізації стратегії здійснюється місцевим групами, що об'єднують представників різних галузей, залучених у розвиток села, та групи інтересів сільського населення.

Впровадження аспектів концепції Leader в практику збалансованого землекористування зумовлює необхідність врахування зовнішніх і внутрішніх компонентів оточуючого середовища.

До зовнішніх компонентів відносяться:

- стан навколишнього середовища, в якому знаходиться і функціонує землекористування;
- вивчення позицій конкурентів, що дозволить визначити тенденції формування ринку та їх вплив на стан розвитку землекористування;
- процес державного управління землекористуванням, який ґрунтується на методології економічного, соціального, політичного і ін. поступу суспільства;
- стан ринкової інфраструктури (кадастрово-реєстраційних центрів, іпотечних установ, товарних бірж та інформаційних центрів і ін.), покликаної забезпечити раціональне використання і охорону земель;
- фінансово-кредитна політика, зорієнтована на економічне регулювання раціонального землекористування.

До внутрішніх компонентів середовища відносяться:

- процес використання земельних ресурсів, який передбачає екстенсивний чи інтенсивний спосіб ведення господарства;
- наявність засобів виробництва, які б дозволили з максимальною повнотою використати наявний виробничий потенціал;
- наявність власних джерел фінансування, що забезпечують розробку проектів організації території;

– наукові дослідження та розробки, спрямовані на розвиток конкурентоспроможного землекористування.

Задля досягнення збалансованого землекористування в практику розвитку сільських територій в умовах впровадження концепції Leader формулюються цілі та завдання, які визначаються залежно від потреб землевласника та землекористувача. При цьому, кожної з цілей відповідають завдання, які треба виконати для їх реалізації. А кожної з цілей відповідають завдання, які необхідно виконати для їх реалізації. Слід зауважити, що завдання забезпечують можливість концентрації сил і засобів для досягнення поставлених цілей, а цілі служать вихідною умовою для встановлення пріоритетних напрямків виробничо-господарської діяльності.

Програма Leader в умовах збалансованого землекористування є новаторським підходом, оскільки здійснює розвиток сільських територій, малого і середнього підприємництва в сільській місцевості, комунікацій, виробництва екологічно чистих продуктів та будівництва сільського житла з врахуванням європейського досвіду.

Впровадження програми сприятиме підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства, сталого управління природними ресурсами і зміною клімату, збалансованому розвитку сільських територій країн ЄС.

Отже, реалізація принципів програми Leader на сільських територіях передбачає участь в розробці місцевих стратегій та заходів реальних людей. Саме використання місцевих ресурсів, дбайливе ставлення до них, дозволяє виробляти для місцевого населення екологічно чисті продукти та в цілому визначає розвиток сільської місцевості.

Саме тому концептуальні основи розвитку сільських територій потребують більш детального дослідження, оскільки включають реалізацію потенціалу розвитку, що істотно різниться як на державному, так і на регіональному рівнях. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що поряд із розвитком нормативно-правового забезпечення управління сільськими територіями слід розробити чіткий механізм взаємодії усіх ланок та рівнів управління цим процесом у напрямку розширення прав і можливостей органів місцевої влади і самоврядування, місцевих територіальних громад, активізації їх ролі у визначенні пріоритетів розвитку. Політика управління розвитком сільських територій повинна бути спрямована не тільки на розвиток сільськогосподарської галузі, а й орієнтуватися на потреби сільського населення, подолання бідності та підвищення добробуту конкретних людей, запровадження сучасних стандартів та умов життя на селі.

Горгоц А. О.,
студентка III курсу спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»,
Лазарєва О. В.,
д-р екон. наук, доцент,
доцент кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У ПОЛІТИЦІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

На сільських територіях проживає третина населення України та формується основа національної продовольчої безпеки держави. Отже закономірно, що вони відіграють надзвичайно важливу роль у соціально-економічному житті нашої держави. Проте існуючий на сьогодні підхід та вплив інших суб'єктивних та об'єктивних факторів продовжує проявлятися у невпинному погіршенні соціально-економічного становища на селі, негативній демографічній ситуації, погіршенні якості і родючості ґрунтів та загостренні екологічних проблем. Збалансованість розвитку сільської місцевості зумовлює необхідність виокремлення концептуальних підходів до формування комфортного середовища проживання. На сучасному етапі стає доцільним обґрунтування зазначених підходів для забезпечення сталого розвитку сільських територій України з метою реалізації державної підтримки та запровадження цільових державних програм і стратегій, спрямованих на їх розвиток.

Теоретико-методичне підґрунтя щодо висвітлення проблем управління землями сільськогосподарського призначення та їх теоретичну обґрунтування висвітлено у ряді наукових праць та досліджень відомих вітчизняних та зарубіжних вчених аграрників, зокрема, О. М. Бородіної, В. В. Горлачука, С. І. Дорогунцова, М. Й. Маліка, А. Г. Мартина, П. Т. Саблука, В. К. Терещенко, І. В. Прокопи, А. М. Третяка, А. Я. Сохничка та ін. Однак, на наш погляд, питання взаємної узгодженості цілей суб'єктів управління політикою розвитку сільських територій, особливо, на місцевому, регіональному рівнях, формування механізму реалізації та впровадження у життя прийнятих програмних рішень, досліджено недостатньо.

Управління політикою розвитку сільських територій – це багатомірний процес, який здійснюється різними рівнями влади із залученням багатьох діючих осіб і організацій, при якому формуються різні функції і відносини між суб'єктами. Структурними складовими політики розвитку сільськогосподарських територій є такі складові як регуляти-

вна, регіональна, еколого-економічна, соціальна, гуманітарна тощо, що вимагає узгодження та інтегрування цих частин в цілісну політику.

Для формування ефективної системи управління політикою розвитку сільських територій, виваженого поєднання функцій і відповідальності різних її рівнів, становлять інтерес принципи, якими керуються в рамках ЄС.

Управління розвитком сільських територій у різних країнах значною мірою визначається традиційно сформованою загальною структурою управління – з сильною централізацією чи децентралізацією.

На наш погляд, політика розвитку сільських територій повинна будуватися, спираючись на наукову базу, яка має бути зорієнтована на дотримання певних норм і вимог, що вже сформовані в більшості розвинутих країн. Наприклад, у Польщі вжито низку заходів, спрямованих на розвиток сільських територій, які включають не лише аграрну політику, але й туристичну діяльність, забезпечення сільських територій дорогами, а також органічне виробництво екологічно чистої продукції. Основними напрямками підтримки розвитку сільських територій у США є їх економічний розвиток, стимулювання створення та розвитку бізнесу; розвиток інфраструктури; підтримка людського капіталу, включаючи розвиток системи освіти, професійної підготовки, охорони здоров'я тощо; боротьба з бідністю (реалізація програм допомоги незаможним). Для країн Європейського Союзу напрями розвитку села зафіксовані в рамках Єдиної аграрної політики, складовою частиною якої є сталий розвиток. На національному та регіональному рівнях ЄС паралельно існує кілька концепцій (підходів), з яких можна чітко виокремити три концепції розвитку сільських територій:

1) концепція, яка ідентифікує сільський розвиток із загальною модернізацією сільського господарства та агропродовольчого комплексу – ця концепція бере за основу розвиток сектору (галузева модель). У рамках цієї моделі не враховуються особливості місцевого розвитку, сільського розвитку, а ще меншою мірою відмінності між окремими сільськими територіями;

2) концепція, яка пов'язує сільський розвиток винятково зі зменшенням відмінностей між найбільш відсталими сільськими районами та рештою секторів економіки (концепція зближення, перерозподільча модель). У цій моделі акцентується увага на потребах розвитку найбільш відсталих районів, які вирішуються через розроблення цільової політики стосовно цих районів. Це передбачає розвиток насамперед традиційних галузей (агротуризм, сільський туризм, переробка сільськогосподарської продукції в самих господарствах тощо);

3) концепція, яка ідентифікує сільський розвиток з розвитком сільських районів загалом шляхом використання всіх ресурсів, які перебу-

вають на їх території (людських, фізичних, природних, ландшафтних тощо) та інтеграції між усіма компонентами й галузями на місцевому рівні. Ця концепція використовує можливості території в найбільш широкому її розумінні (територіальна модель).

Для України концепція сільського розвитку передбачає переважно аграрний розвиток та акцентування уваги на сільськогосподарському виробництві, що спричинює деградацію інших видів економічної діяльності, зокрема сільського туризму, сфери послуг, побутового обслуговування. На нашу думку одним з найбільш дієвих інструментів, який допоможе оцінити політику розвитку сільських територій в конкретному регіоні є SWOT-аналіз.

Формування багатофункціональної концепції сільського розвитку, спрямованої на забезпечення результативного рівня соціально-економічних умов з огляду на наявні ресурси та їх ефективне використання, сприятиме зростанню ВВП України.

Вважаємо, що управління розвитком сільських територій має базуватися на принципах діалектичної єдності всіх складових елементів системи (управлінських, економічних, соціальних, екологічних), пізнання та всебічного використання в господарській практиці об'єктивних законів природи, аналізу та синтезу концептуальних основ розвитку сільських територій України та економічно розвинутих країн ЄС. Інноваційні ідеї щодо забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій повинні втілюватися не тільки в державні програми та стратегії, але й у механізми їх реалізації як на макро-, так і на мікрорівнях. Для цього необхідно здійснювати моніторинг формування та реалізації державних стратегій розвитку сільських територій, використання сучасних концепцій.

Ми виявляємо стурбованість з приводу того стану, в якому опинилися сільські території під час системної трансформації, враховуємо їх масштаб та роль в українському суспільстві, його цивілізаційну специфіку, необхідність відродження всіх сфер життєдіяльності села, і передусім аграрного сектору економіки, а головне – селянства. За останні роки чисельність сільських жителів скоротилась і це відбувається головним чином за рахунок депопуляції населення, яка щороку зростає. Значна частина сільських жителів працездатного віку, або більше третини, є незайнятими, тобто не працюють як наймані особи, не мають власної справи та не виробляють товарної продукції в особистих селянських господарствах.

Аналіз трансформації сільського ринку праці в умовах реформування аграрного сектору дозволяє окреслити коло головних проблем, які потребують вирішення:

– встановлення статусу села як рівноправного нарівні з містом суб'єкта державної політики зайнятості, розширення кола суб'єктів та інфраструктурне забезпечення її реалізації;

- опрацювання механізмів забезпечення зайнятості сільських жителів, які вивільнятимуться з аграрного сектору в процесі реформ, у багатогалузевій виробничій і соціальній сфері села;
- формування потужного контингенту приватних виробників у сфері малого підприємництва;
- оптимальне поєднання інтересів дрібного, середнього і великого виробництв;
- формування політики доходів, спрямованої на створення необхідних умов для відтворення робочої сили та реального зростання платоспроможного попиту.

Отже, концептуальні основи розвитку сільських територій потребують більш детального дослідження, оскільки включають реалізацію потенціалу розвитку, що істотно різниться як на державному, так і на регіональному рівнях. Проведене дослідження дає змогу зробити висновки, що поряд із розвитком нормативно-правового забезпечення управління сільськими територіями слід розробити чіткий механізм взаємодії усіх ланок та рівнів управління цим процесом у напрямку розширення прав і можливостей органів місцевої влади і самоврядування, місцевих територіальних громад, активізації їх ролі у визначенні пріоритетів розвитку. Політика управління розвитком сільських територій повинна бути спрямована не тільки на розвиток сільськогосподарської галузі, а й орієнтуватися на потреби сільського населення, подолання бідності та підвищення добробуту конкретних людей, запровадження сучасних стандартів та умов життя на селі.

УДК 332.2:332.3

Гориславська В. В.,
студентка III курсу спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»,
Лазарева О. В.,
д-р екон. наук, доцент,
доцент кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

РОЗВИТОК ЗЕМЛЕУСТРОЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ

Концепція створення ефективної системи управління землекористуванням в умовах ринкової економіки вимагає збереження органічної єдності між сучасною науковою думкою і традицією, виробленою людством за весь період його розвитку.

У процесі розвитку земельних відносин особливо актуальним є питання забезпечення високоефективного екологобезпечного використання земельних ресурсів, обґрунтованої з еколого-економічних позицій організації території та в цілому виваженої державної земельної політики. Тому не дивно, що багато вчених-економістів звертались до світової практики розвитку земельних відносин, намагаючись кожен по-своєму осмислити доробок попередників. Серед дослідників у цьому напрямку є відомі українські вчені: А. С. Даниленко, Д. С. Добряк, В. В. Горлачук, М. В. Зубець, В. Я. Месель-Веселяк, Л. Я. Новаковський, П. Т. Саблук, А. Я. Сохнич, О. Г. Тараріко, А. М. Третяк та ін.

Результати їх досліджень охоплюють широке коло зазначеної проблеми. Однак динамічність змін у системі управління землекористуванням вимагає ретроспективного аналізу земельних відносин з метою вивчення їх впливу на стан використання землі та вироблення стратегії обґрунтування основних напрямків подальшої реалізації процесу вдосконалення управління землекористуванням.

Виходячи з вищевикладеного, автори висловлюють своє бачення з питань розвитку землеустрою в системі управління землекористуванням.

Об'єктивний і неупереджений аналіз використання і охорони земель свідчить, що на всіх етапах розвитку суспільства землеустрій був і залишається засобом реалізації земельної політики держави. Якщо вдатися до аналізу розвитку землеустрою, то зауважимо, що в Україні він продиктований всім ходом еволюції суспільства для задоволення його у продуктах харчування і збереження навколишнього середовища.

В Україні проекти землеустрою раніше розроблялись в кожному сільськогосподарському підприємстві. Проте деградаційні процеси не переставали розвиватись, в результаті чого щорічні втрати ґрунту сягали 600 млн т і більше. Знижувалася урожайність сільськогосподарських культур на 15–20 % на слабоеродованих і 50–60 % на сильно еродованих ґрунтах. Треба сказати, що в проектах землеустрою передбачався комплекс організаційно-господарських, агротехнічних, лісомеліоративних протиерозійних заходів.

Проте ці заходи не завжди впроваджувались у виробництво через відсутність агротехнічної дисципліни, відсутність технічних засобів тощо. Певна річ, виникла необхідність пошуку шляхів ефективного землекористування. З цього погляду, альтернативою традиційної організації територій було визнано запровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією територій, суть якої полягає у диференційованому розміщенні сільськогосподарських культур стосовно технологічних груп земель із закріпленням останніх контурними рубежами. При цьому орні землі поділялись на три технологічні групи: від 0 до 3°, 3–7° і більше 7°, де на першій групі передба-

чалось розміщати культури просапної групи, на другій групі – зерно-трав'яні культури і на землях третьої групи – залуження. Проте ринкові перетворення в економіці, в тому числі у землекористуванні, зупинили процес реалізації у виробництво проектів контурно-меліоративної організації території, які, до речі, не розв'язували проблему, оскільки при цьому не розглядались питання вдосконалення складу земельних угідь, структура посівних площ, яка б забезпечувала бездефіцитний баланс гумусу в ґрунті ті ін. Тобто організація території приближалась до ландшафтної, проте такою не була.

В основу проектів землеустрою у багатьох випадках покладалися передпланові розробки, до яких відносились матеріали прогнозування використання земель. Прогнозування лягало в основу прийняття проектного рішення організації використання земель. При визначенні показників розвитку сільськогосподарських підприємств, які покладалися в основу розробки прогнозів, а відтак і проектів організації, перевага надавалась таким методам як прогностичній екстраполяції та економіко-математичним методам.

Досліджуючи теоретичні засади і практику землеустрою, нами з'ясовано, що надмірне захоплення трансформацією земельних угідь в орні землі заохочувалось органами влади. Ефективність проектів землеустрою у великій мірі визначалась розширенням площі земель, ліквідацією боліт і кормових угідь, хуторів і ін. Екологічна ефективність окреслювалась, головню, комплексом агротехнічних і деяких інших заходів. Але формування системи сівозмін, структури посівних площ, яка б забезпечувала бездефіцитний баланс гумусу до уваги не бралась, хоча відомо, що гумус є головним субстратом ґрунту. Він є регулятором процесів у ґрунті.

Звернемо увагу, що ефективність використання землі визначається такими економічними показниками як урожайність культур, вартість валової продукції, чистий доход і ін. Завжди вважалось, що чим вищі ці показники, тим вища ефективність використання землі. Наші дослідження свідчать про хибність такої теорії, оскільки в основу розрахунків не бралася якість землі. З цього огляду оцінка економічних показників повинна розраховуватись не на одиницю фізичної площі, а на одиницю умовної (кадастрової) площі. Іншим недоліком було те, що показники ефективності використання земель характеризували фактичний стан використання земель, але не розкривали можливий ефект, тобто була відсутність порівняння фактичних економічних даних з їх можливими у залежності від якості землі.

Значною перешкодою у прийнятті управлінських рішень був факт відсутності еколого-економічного зонування території на основі оцінки екологічного стану земельних ресурсів, їх здатності до відновлення.

Без такого роду інформації неможливе обґрунтування будь-яких територіально диференційованих заходів раціонального використання землі.

В сучасних умовах корінним чином змінюється ціль і задачі землеустрою, оскільки потрібно створити свободу різним формам власності і господарювання на землі, забезпечити їх соціальну справедливість. Сучасний землеустрій повинен організовувати вільне соціально-орієнтоване землекористування.

Таким чином можна зауважимо, що довгострокове планування використання і охорони земель, яке знаходило своє відображення у передпроектних розробках, не може претендувати на сформовану економічну доктрину, оскільки при цьому не враховувались зміни макророзподілу у процесі господарської діяльності на землі.

Потребує необхідності розробка і здійснення системи заходів із землеустрою для збереження природних ландшафтів, відновлення та підвищення родючості ґрунтів, рекультивації порушених земель, захисту земель від ерозії, підтоплення, зсувів, вторинного засолення, заболочення, ущільнення, забруднення промисловими відходами та хімічними речовинами тощо, консервація деградованих і малопродуктивних земель, запобігання іншим негативним явищам.

Організація території підприємств, установ і організацій має здійснюватися з метою створення умов сталого землекористування та встановлення обмежень і обтяжень (земельних сервітутів) у використанні та охороні земель несільськогосподарського призначення.

Зазначимо, що землеустрій знаходить своє практичне впровадження у формі схем, проектів землеустрою та іншої землевлпорядної документації як засобу реалізації державної політики щодо Плану соціально-економічного розвитку відповідних територій, в яких враховуються інтереси громадян в частині створення кращих умов їх життя.

Інноваційність землеустрою, як системного правового комплексу, полягає в унормуванні відносин між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання на землі, інвесторами, визначає стратегію розвитку землекористування, що забезпечує його конкурентоспроможність, адаптує території до вимог ринкової економіки та відкритого конкурентного ринку. Землеустрій як інструмент інноваційного розвитку сільськогосподарського землекористування має сенс розглядати через призму організаційної, кадрової, фінансової, матеріально-технічної та інформаційної складових, які формують його конкурентні переваги.

З вище приведеного можна зробити висновок, землеустрій являє собою набір правил і дій інноваційного спрямування, що ставлять за мету забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського землекористування, окреслює засоби досягнення цієї мети.

Головною умовою раціонального використання і охорони земель є організація землеустрою на ландшафтній основі, суть якого полягає не тільки в урахуванні комплексу природно - економічних факторів, але і в пізнанні закономірностей будови частини ландшафтів, процесів, які проходять в них, вмінні дати прогностичний аналіз змін в ландшафтах на певний період часу, які виникають під впливом антропогенної дії та ін.

Тільки при такій умові будуть сформовані оптимальні земельні відносини, які дозволять розв'язати існуючі суперечності взаємозв'язку між людиною і природним середовищем, будуть вирішені соціально-економічні, господарські та інші проблеми раціонального землекористування. Власне організація раціонального землекористування повинна бути орієнтована на подолання проблемних ситуацій в природокористуванні взагалі і в землекористуванні зокрема.

УДК 338.48:330.332.14

Кузнєцова М. Д.,

студентка III курсу спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»,

Лазарєва О. В.,

д-р екон. наук, доцент,

доцент кафедри управління земельними ресурсами,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ТЕРИТОРІЙ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Розвиток туристичного бізнесу дозволив багатьом країнам з менш привабливими, ніж в Україні, природними та культурно-історичними передумовами підвищити рівень соціально-економічного розвитку. Але навіть значний туристичний потенціал ще не дає гарантії успішного розвитку туристичної індустрії. Саме тому досить актуальним постає питання дослідження інвестиційної привабливості та залучення інвестицій у туристичну галузь України.

Україна, будуючи свою економіку на ринкових засадах включається у світовий туристичний процес. Однак, успішна інтеграція України в європейський туристичний простір вимагає дотримання міжнародних норм і стандартів якості туристичних послуг, будівництва й обладнання доріг та інших об'єктів туристичної інфраструктури. Успішна реалізація таких завдань значною мірою залежить від інтенсивності інвестиційних рішень на рівні окремих підприємств, галузей, регіонів. У зв'язку з цим

необхідним є вдосконалення управління інвестиційною привабливістю окремих видів туристичної діяльності, від чого безпосередньо залежить якість структурних зрушень в економіці країни.

Проблеми інвестиційної привабливості туризму знайшли своє відображення в наукових працях багатьох вчених. Зокрема, науковцями досліджується роль держави в інвестиційному забезпеченні туризму, окреслюються теоретико-методичні підходи щодо вдосконалення управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері, розробляються рекомендації щодо ефективного розвитку об'єктів туристичної інфраструктури та їх адаптації до вимог ринку на основі вдосконалення мережі туристичних послуг.

Проте в сучасних умовах розвитку туристичного бізнесу в Україні актуальними є дослідження питань управління інвестиційною привабливістю територій.

Туризм є вагомим фактором забезпечення конкурентоспроможності країни в цілому та її окремих територій. Роль туризму в структурі глобальної економіки постійно зростає. Туризм та індустрія подорожей вже перетворилися в один із перспективних секторів світової економіки. Він залишатиметься надійним двигуном регіонального і національного розвитку територій.

Умовою розвитку туризму в Україні є створення сприятливого організаційно-правового та економічного середовища, спрямованого на формування конкурентоспроможного на внутрішньому і світовому ринках туристичного продукту, що вимагає ефективного використання природного та історико-культурного потенціалу України, забезпечення соціально-економічних інтересів і екологічної безпеки.

Створення сприятливого бізнес-середовища є основою для підвищення інвестиційної привабливості територій туристично-рекреаційної спрямованості з подальшим підвищенням ефективності використання їх рекреаційно-туристичного потенціалу.

На наш погляд для територій туристично-рекреаційної спрямованості найбільш ефективними є такі важелі:

- з боку суб'єктів бізнесу – мотивація інноваційної зайнятості персоналу, спрямована на креативність та пропозицію нових підходів виробництва та маркетингу рекреаційно-туристичного продукту;

- з боку наукових структур – розроблення методичних засад та оцінювання економічної ефективності використання рекреаційно-туристичного потенціалу конкретних територій;

- з боку освітніх структур – посилення практичної складової частини навчального процесу з індивідуалізацією виконання творчих або тренінгових завдань та розробкою опорних бізнес-планів туристично-рекреаційної спрямованості;

- з боку громадських структур – контроль цілеспрямованості використання ресурсів у рамках реалізації програм розвитку сфери туризму і рекреації, дотримання стандартів господарювання під час реалізації інвестиційних проєктів;
- з боку населення – доброзичливе ставлення до споживачів рекреаційно-туристичного продукту;
- з боку споживачів – споживча культура з уникненням тінювих способів оплати послуг тощо.

Нинішні умови ринкових трансформацій висувають нові вимоги до його реалізації. Так, повинна зростати роль територіальних громад у контролі за ефективністю використання рекреаційно-туристичних ресурсів, дотримання норм навантажень на об'єкти соціальної інфраструктури. Якщо територіальні громади будуть зацікавлені у розвитку туристичних послуг в межах їх суспільних систем сфери туризму і рекреації, це стимулюватиме діяльність малого бізнесу, сприятиме залученню інвестицій у мережеві форми господарювання. Одночасно це формуватиме споживчу культуру населення, сприятиме веденню активного способу життя.

Відтак, нова функціональна роль держави має полягати в нормативно-правовому регулюванні використання рекреаційно-туристичного потенціалу регіонів згідно з обґрунтованими концептуальними засадами, а також у контролі за його виконанням. У випадку ухилення суб'єктів бізнесу від регламентованих стандартів мають застосовуватися жорсткі санкції, такі як позбавлення ліцензії та стягнення штрафних санкцій у бюджеті територіальних громад.

Стан туристичної галузі визначається соціально-економічними та політичними процесами, що відбуваються в Україні. В цілому заслуговують на увагу підходи до формування певних тенденцій розвитку туризму в Україні, такі як поживлення туристичної активності, розвиток міжнародного туризму, агротуризму, агроекотуризму тощо.

Хоча успіх агротуризму залежить лише від злагодженої роботи як місцевого населення, так і місцевих та центральних органів влади, громадських організацій та ін. Кожен із перерахованих суб'єктів господарювання має свій інтерес у сфері агротуризму. Так, місцеве населення безпосередньо зацікавлене у даному виді діяльності, оскільки це неодмінно забезпечує додатковий дохід господарям садиб (збут сільськогосподарської продукції, облаштування полювання, риболовлі тощо).

Для територіальної громади ведення туристичного бізнесу на основі кластерного підходу сприятиме поліпшенню якості життя, збільшиться якість і кількість послуг, комфортність проживання в громаді.

Кластерний підхід у туристичній сфері має активізувати перетворення виробництва в диверсифіковану сферу економіки, враховувати мікроекономічну складову функціонування продовольчого ринку, сприяти всебічному розвитку сільської місцевості за рахунок ефективного використання наявних виробничих ресурсів.

Отже, виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок, що інвестиційна привабливість територій туристично-рекреаційної спрямованості має базуватися на засадах тісної співпраці з органами влади та бізнесовими структурами з метою залучення ресурсів у розбудову туристичної індустрії.

УДК 332.2:005.95/.96](042.3)

Лазарєва О. В.,

д-р екон. наук, доцент,
доцент кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЗЕМЛЕВПОРЯДНИХ КАДРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Успішне функціонування системи управління земельними ресурсами визначається наявністю кваліфікованих кадрів на всіх рівнях вертикальної ієрархії державних земельних органів. Професійна підготовка кадрів для землепорядних органів вимагає впровадження такої концепції навчального процесу, яка б забезпечувала випуск досвідчених спеціалістів, здатних працювати в умовах ринкової економіки.

Метою дослідження є обґрунтування розвитку землепорядної освіти в системі управління земельними ресурсами.

Розвиток і глобальне поширення геоінформаційних технологій, що відбуваються в Україні, значною мірою впливають на всі сфери життя.

Згідно з «Переліком напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій» віднесена до галузі знань 19 «Архітектура та будівництво».

Студенти, які навчаються за відповідним напрямом, повинні мати комплекс ґрунтовних знань з дисциплін не тільки геодезичного напрямку, а і спеціальних землепорядних та економічних дисциплін. Не зменшуючи ролі геодезії, топографії і картографії в створенні високоя-

кісної основи для землевпорядної галузі, необхідно запроваджувати вузьку спеціалізацію, що дає можливість глибоко вивчити методи і способи одним фахівцям, а іншим – використовувати прогресивні методи математичного програмування та кадастрового моделювання, оперативно розробляти проекти (прогнози) ефективного використання землі, створювати земельно-кадастрові інформаційні технології.

Фахівець землевпорядник має бути підготовлений для реалізації державної політики у сфері управління земельними ресурсами, вміти розробляти схеми та проекти землеустрою, іншу проектну документацію, вести державний земельний кадастр, проектувати та здійснювати природоохоронні заходи, вести моніторинг та державний контроль за раціональним використанням і охороною земель.

Для невідкладного забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців із землеустрою, які в майбутньому можуть стати спеціалістами з управління земельними ресурсами, доцільно:

- узгодити з Міністерством освіти і науки України перелік вищих навчальних закладів освіти, які повинні готувати землевпорядників;
- прийняти участь у розробці єдиних освітньо-кваліфікаційних органів шляхом залучення провідних науковців;
- розширити функціонування провідних землевпорядних факультетів вузів та регіональних відділень для організації професійної підготовки спеціалістів у сфері землеустрою та земельного кадастру відповідно до стратегії економічної реформи, потреб державних органів земельних ресурсів;
- сприяти розвитку навчально-матеріальної бази у регіональних факультетах та відділеннях вузів, створювати і впроваджувати нові інтенсивні освітні технології;
- налагодити підтримку наукових досліджень у сфері землеустрою та земельного кадастру, пріоритетного бюджетного фінансування освітніх програм;
- виділити землевпорядним факультетам вищих навчальних закладів кошти на зміцнення матеріально-технічної бази;
- залучити провідних вчених землевпорядних факультетів до виконання актуальних тем наукових досліджень з питань землеустрою, земельного кадастру, охорони земель та управління земельними ресурсами;
- підвищити рівень підготовки фахівців із землевпорядкування та кадастру, для чого забезпечити спеціальні кафедри землевпорядних факультетів сучасною технікою, вдосконалити зміст навчальних і ви-

робничих практик, створити умови для активізації видання навчальної та методичної літератури.

Виходячи з вищевикладеного, треба зауважити, що студенти – майбутні землевпорядники повинні сформувати такі вміння й навички, щоб вміти практично використовувати отримані знання у сучасному суспільстві.

Велике значення має створення галузевої державної наукової установи з питань землеустрою, охорони земель та земельних відносин у сфері управління Держгеокадастру.

Крім того, потрібно затвердити і реалізувати галузеві програми фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі земельних відносин. Необхідно постійно підвищувати кваліфікації посадовим особам державних органів земельних ресурсів. Потребує необхідності затвердження стандартів вищої освіти в галузі знань «Архітектура та будівництво».

Дослідження питань розвитку землевпорядної освіти в системі управління земельними ресурсами свідчить, що розвиток кадрового забезпечення землевпорядної служби повинен відбуватися відповідно до стратегії економічної реформи, а також потреб державних органів земельних ресурсів країни. При цьому для підвищення рівня підготовки фахівців із землевпорядкування наук мають бути створені належні умови для активізації належного навчального процесу.

Землевпорядна наука потребує належного фінансування. Вважаємо доцільним створення галузевої державної наукової установи з питань землеустрою, охорони земель та земельних відносин у сфері управління Держгеокадастру, що матиме важливе значення для наукового та освітнього забезпечення розвитку земельних відносин. Потребують затвердження і реалізації галузеві програми фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі земельних відносин.

Вважаємо, що така підготовка землевпорядних кадрів створять умови для підвищення ефективності державного управління в сфері землекористування.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на вивчення ролі кадрового забезпечення в системі управління земельними ресурсами в регіонах.

Семенчук І. М.,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки підприємства,
факультет економічних наук,
Склярук Т. І.,
магістрантка,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ

Україна як демократичне, соціально орієнтоване суспільство прагне до високої якості життя всіх своїх громадян. Досягнення цієї мети передбачає «... змістовно наповнене життя, його цікавість для людини, відповідність її ідеальним уявленням». Якість життя значною мірою характеризується безмежністю потреб, які на кожному кроці розвитку суспільства набирають більш високих рівнів. Відбувається постійне збагачення потреб, які принципово змінюються, виходять далеко за межі вітально-фізіологічних. Потреби людини є істотним показником рівня якості життя, а також рівня і характеру суспільного розвитку, самої природи конкретного соціуму. Формування рівноваги між безмежними потребами і обмеженістю ресурсів є однією з вагомих проблем сучасності, про що в певній мірі свідчить демографічна динаміка людства. Так на січень 2005 року людство перейшло рубіж – 6,2 мільярдів, який збільшується щохвилини приблизно на 180 народжених дітей, за 4 доби – це мільйон, річний приріст населення становить 75 млн чоловік. При цьому, народонаселення Землі зростає швидше, ніж кількість вироблених суспільством матеріальних благ, насамперед, продуктів харчування, оскільки «... на сучасному етапі в світі голодує 1,5–2 млрд. людей, щорічно вмирає 60 млн людей, із них 20 млн від голоду». Звідси у контексті ідеї сталого розвитку суспільства неминуче постає проблема забезпечення людства засобами нормального існування.

Зазначена проблема знаходить своє відображення в Україні, територія якої має унікальний комплекс фізико-географічних, ландшафтних, гідрологічних, структурно-геологічних та інших характеристик, що власне й спричинило формування значної кількості видів і обсягів природних ресурсів. Так у вітчизняних надрах лежить 4,6 % всіх розвіданих корисних копалин світу, унікальними є масиви чорноземних

грунтів, що становлять 20 % світових ресурсів. Разом з цим в Україні у передкризовому і кризовому стані знаходиться значна частина земельного фонду.

Суть цієї кризи визначається екологічними проблемами, які характеризується проявом складних природно-техногенних процесів. Говорячи про потенційні можливості земельного фонду України, де 69,3 % займають сільськогосподарські угіддя, слід зауважити, що безгосподарність у використанні цього багатющого земельного фонду України зводить нанівець їх ресурсні можливості, знижує ефективність сільськогосподарського виробництва. Від'ємна динаміка показників, є яскравим свідченням нагальної необхідності проведення подальших реформ в сільському господарстві, в тому числі у землекористуванні з метою вирішення проблеми продовольчої безпеки в країні. Тому виявилось необхідним визначені вітчизняні проблеми, вирішувати в контексті проблем, що присутні для сьогодення людської цивілізації. Що стосується сталого розвитку України, він передбачає побудову економіки ринкового змісту на засадах розвитку інвестиційної діяльності. Для реалізації обраної стратегії виникає необхідність пізнання закономірностей процесу їх виконання з поєднанням екологічного ефекту.

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «investio», що означає «одягаю, наділяю». У розумінні більшості авторів інвестиції – це вкладання коштів в основний капітал для отримання прибутку. Поняття інвестицій є надто широким, і тому, на думку О. В. Мертенса, йому не можна дати єдине і вичерпне визначення. У різних розділах економічної науки і різних галузях практичної діяльності його зміст має свої особливості. Іноді при визначенні терміну «інвестиції» мають на увазі лише довгострокове вкладання засобів. Безумовно, переважна більшість інвестицій має довгостроковий характер. Проте вкладання капіталу у короткострокові фінансові інструменти на період не більше одного року – це також інвестиції, але короткострокові. Американські вчені К. Р. Макконел і С. Л. Брю вважають, що інвестиції - це витрати на виробництво засобів виробництва, їх накопичення та на збільшення матеріальних ресурсів. Аналогічного погляду дотримуються також автори підручника «Гроші, банківська справа і грошово-кредитна політика» Е. Дж. Долан, К. Д. Кемпбелл та Р. Дж. Кемпбелл, які розрізняють інвестиції в основний капітал та у товарно-матеріальні запаси. А.В. Козаченко під інвестиціями розуміє «...вкладання вільних грошових засобів у різні форми фінансового та матеріального багатства». У законодавстві України термін інвестиції визначено дещо ширше. Під ними розуміються «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту». Однак

таке визначення суті інвестицій також є неповним. У ньому не відображені вкладення для відновлення чи поліпшення основних засобів неvirобничого призначення й екологічні заходи. Наприклад, вкладання грошових коштів на поліпшення родючості ґрунтів, меліорацію земель, природоохоронні заходи тощо.

Отже, вищевикладене дає підстави розуміти під інвестиційним процесом в землекористуванні органічну єдність практичних дій та економічних відносин суб'єктів інвестування щодо вкладення майнових та інтелектуальних цінностей у приріст матеріальних, нематеріальних і фінансових активів підприємств з метою одержання прибутку чи досягнення екологічного і соціального ефекту.

УДК 332.2:332.3:332.142.6

Ханун О. С.,
магістрантка,
Смирнова С. М.,
канд. геолог. наук, в. о доцента (б. в. з.),
в. о доцента (б. в. з.) кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Сучасний розвиток землеустрою розвивається досить стрімко та набув риси поліфункціональної діяльності, яка сформована на засадах збалансованого розвитку управління землекористуванням, просторової організації території, земельної політики, раціонального використання та охорони земельних ресурсів тощо.

Протягом історичного часу землеустрій потерпав різні стадії розвитку: від примітивних вимірювальних операцій з метою розподілу просторових площ на земельні ділянки і до реалізації низки організаційно-господарських, протиерозійних, меліоративних заходів на управлінських засадах.

Методологія охоплює сукупність методів пізнання, а також прийомів та способів дослідження землеустрою, що сягають далекої давнини та сформовані на засадах землевпорядного проектування, стандартизації та нормування у землевпорядкуванні. Іншими словами, методологія та методика наукових досліджень землеустрою включає методи діяльності, принципи і знання, що відображує їх. Так, діяльність у сфері землеустрою передбачає обстежувальні, вишукувальні, топографо-геодезичні, картографічні, проектні та проектно-вишукувальні роботи,

що виконуються з метою складання документації із землеустрою. Отже, землеустрій виступає самостійною соціально-економічною категорією та водночас галуззю наукового пізнання, яка систематизує практичні та теоретичні аспекти економіки країни.

Третяк А. М. обґрунтовує, що в процесі еволюційного розвитку землеустрій трансформувалася у наукову дисципліну, здатну поєднувати систематизовані знання з соціально-економічного, організаційно-господарського, правового, природоохоронного спрямування тощо.

Футулуйчук В. М з співавторами під методологічною основою землеустрою розуміє вчення про землю, як засіб виробництва, яке здатне забезпечувати інтереси виробництва. Зосереджує увагу на триєдину роль землі, як природного комплексу, засобу виробництва і рекреації, який поєднує економічну, екологічну і соціальну ефективність. Так, у практичному аспекті землеустрою важлива економічна ефективність, основним показником якої виступав окупність. Екологічна ефективність відображає спрямованість до збалансованого землекористування, яке відображає усвідомлення суспільством законів природи та забезпечує стале функціонування або бажаний розвиток ландшафтів. Соціальна спрямованість ефективності відображає ефективність організації використання землі задля задоволення суспільних потреб.

Окремо треба наголосити спрямованість методологічних засад землеустрою на відповідність до вимог сталого розвитку територій та ефективного використання земель. Сталий розвиток при використанні земель досягається шляхом встановлення оптимальних пропорцій між величинами екологічного, економічного та соціального ефектів. Землепорядкування обумовлено доцільністю дотримання на сучасному етапі розвитку нашого суспільства таких пріоритетів: 1) екологічного вектору розвитку землекористування; 2) економічно ефективного господарювання на землі; 3) соціокультурного розвитку суспільства у процесі використання земель.

На думку Мельничук О. Ю. методологія землеустрою спрямовує тенденції та шляхи розвитку сільськогосподарської території. До основних з них відносять:

- сталий розвиток, який здатний врівноважити антропогенне навантаження та забезпечити екологічну стабільність при поступальному соціально-економічному розвитку території;

- системний (комплексний) підхід визнає сільськогосподарські території як складні системи. Він орієнтований на взаємопов'язаність компонентів, що взаємодіють між собою та зазнають впливу з боку зовнішнього середовища;

- ієрархічність передбачає підпорядкування сільськогосподарської території з урахуванням її ієрархічного рівня та зв'язків між рівнями.

Завдяки принципним положенням сталого розвитку методологічні основи землеустрою орієнтовані на наступні складові:

– *прогресивна законність*, яка реалізується на засадах безумовного дотримання та удосконалення чинної нормативно-правової бази з урахуванням певних тенденцій у розвитку території;

– *екологічний пріоритет*, який орієнтований на аналіз та організація території з точки зору переваги збереження природного середовища;

– *структурно-земельний баланс* розглядається з позиції досягнення екологічно обґрунтованого балансу між орними землями, природними кормовими угіддями, лісовим, водно-болотним фондом та забудованими землями;

– *ресурсні переваги* обумовлюють використання сільськогосподарської території з урахуванням її ресурсного потенціалу та спроможності до самовідтворення.

Стисло висвітлений аналіз методологічних основ землеустрою визначає основну спрямованість у розвитку землевпорядкування на засадах досягнення сталого збалансованого розвитку у використанні земель.

УДК 332.2:332.3:332.142.6

Богомаз А. О.,

магістрант кафедри управління земельними ресурсами,

Смирнова С. М.,

канд. геолог. наук, в. о доцента (б. в. з.),

в. о доцента (б. в. з.) кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗЕМЕЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ «LEADER»

Нагальною та актуальною проблемою у сфері використання земельних ресурсів залишається потреба забезпечення сталого розвитку землекористування. Наукове визнанням є менеджмент земельних ресурсів, який виступає дієвим інструментом ефективного використання сільських територій (СТ) та розвивається у відповідності до розвитку продуктивних сил і земельних відносин. Його розвиток дозволить обґрунтувати екологічно безпечні системи землекористування та раціональної територіальної організації місцевості. Особливо ефективним є поєднання ЗМ з концептуальними основами «Leader», що являє со-

бою «інтегрованого конгломерату супутніх цілей» та надасть імпульсивного розвитку міжгалузевому управлінню використанням природних ресурсів СТ, комплексний підхід до аналізу використання земельних ресурсів, їх раціонального природокористування та охорони природного середовища в цілому. На межі подальшого розвитку двох концепцій в повній мірі має реалізуватися функція вироблення і прийняття управлінських рішень. До стратегічних завдань суміжних концепцій відносять:

1) розуміння системності СТ на позиціях «біосоціотехносистеми», яка полягає у дуалізмі: з одного боку, СТ виступає виробничим ресурсом, здатним забезпечити продовольчу та промислову, а з іншого – є компонентом природного середовища, де реалізується сфера життєдіяльності людини на забезпечення соціально-житлової потреби. Головне – дійти усвідомлення про причинно-наслідкові залежності, які віддзеркалюють зворотні зв'язки між суб'єктом управління та об'єктом впливу. Іншими словами: кожен крок, кожна дія має бути «просканована» з боку наслідків, як на короткий термін, так і на довгострокову перспективу. Нехтування цими фізичними законами природи не дозволить досягти гармонійного існування людини у лоні Природи і реалізувати оптимальні варіанти використання і охорони земель;

2) усвідомлення територіальної комплексності СТ, яка у сфері реалізації управлінських рішень має охопити організаційні-адміністративні, інформаційно-забезпечуючі, науково-технологічні, економіко-ефективні, правові заходи;

3) усвідомлення просторово-часових вимірів та високої лабільності зміни факторів впливу на СТ, як зовнішніх (політика управління земельними ресурсами СТ), та і внутрішніх (ресурсний потенціал, форми організації землекористування тощо);

4) формування поєднаної матеріальної і моральної свідомості господарюючих суб'єктів СТ щодо раціонального використання і охорони земель тощо;

5) необхідність постійного удосконалення управлінських підходів до землекористування, який являє собою циклічний процес, спрямований на забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. З метою вдосконалення управлінської сфери використовують різні підходи на основі принципу «дію – перевіряю – вдосконаляю».

До механізмів, які в рівній мірі «провокують» розвиток шляхом вдосконалення відносять:

– аудит, який виступає систематичним незалежним і задокументованим процесом, здатним виявляє «слабкі» ланки проведеної політики управління земельними ресурсами СТ ;

– самооцінка діяльності, яка проводиться силами органів влади місцевого самоуправління, та орієнтована на перевірку ефективності стратегічних програм розвитку СТ.

На нашу думку, до пріоритетних механізмів постійного вдосконалення управлінських засад розвитком СТ виступає бенчмаркінг (від англ. *benchmarking*) - еталонне тестування, засноване на порівняльному аналізі. Він в рівній мірі включає в себе два процеси: оцінювання і зіставлення. Отже, оцінювати потрібно власні досягнення, в процесі управління земельними ресурсами СТ, на основі аналізу економічної ефективності за різними видами господарювання. На цьому рівні формується внутрішній бенчмаркінг. Процедура зіставлення передбачає порівняння власних показників однієї СТ із сусідньою за сумісними показниками та дозволяє сформувати бенчмаркінг на конкурентоспроможній основі.

У подальшому можливість реалізації означеної стратегії досить перспективна. Водночас принципи земельного менеджменту не слід розглядати як постулати. Вони схильні до динаміки, можуть набувати змін, нового змісту або узагальнюватися.

Висновки. В умовах формування земельних відносин зростає роль землі, як природного ресурсу та головного засобу виробництва. Земельний менеджмент СТ в конгломераті з концепцією «Leader» здатен розвиватися в контексті підвищення культури землекористування, раціонального планування заходів щодо розвитку багатокладної економіки, а, за умови систематичного удосконалення на науковій основі, здатен виступають фундаментом функціонування земельних відносин та сформувати економічну доктрину держави.

УДК 332.2

Козак А. І.,
магістрант кафедри управління земельними ресурсами,
Смирнова С. М.,
канд. геолог. наук, в. о доцента (б. в. з.),
в. о доцента (б. в. з.) кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Управління землекористуванням сільських територій (СТ) виступає пріоритетом державної економічної політики, значимість якого зумов-

лена вагомим внеском у формування основ продовольчої безпеки та нарощування економічного потенціалу України. Розвиток системи управління землекористуванням СТ обіймає сукупність цілеспрямованих дійових заходів у галузі регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорона земель, координації діяльності землевпорядних органів.

Земельні ресурси виступають виваженим економічним активом держави, для подальшого розвитку яких потрібен комплексний підхід. В умовах розвитку економіки саме управління землекористуванням СТ мають зумовити соціально-економічний розвиток держави, спрямований на підвищення стандартів життя сільського населення, зростання ефективності функціонування АПК, покращення стану довкілля та поліпшення якості людського капіталу. Тому, активація уваги на стабілізацію та зростання показників землекористування на адміністративно-господарському рівні є надзвичайно важливим, оскільки вони чи не найголовніші в системі економічних відносин.

Система управління землекористуванням СТ, основи якої закладені Земельним кодексом України, ґрунтується на поєднанні використання землі як природного ресурсу, територіального базису і основного засобу виробництва; різноманітності форм власності на землю; державному регулюванні землекористуванням незалежно від форм господарювання тощо.

До пріоритетних заходів відносять вдосконалення та розвиток системи кадастру та реєстрації речових прав на нерухоме майно. Насамперед актуальним є: наповнення бази даних кадастру відомостями про земельні ділянки та обмеження у їх використанні; проведення об'єднання кадастрової системи та системи реєстрації речових прав на нерухоме майно в рамках однієї інформаційної системи та забезпечення відкритого доступу до цієї системи; удосконалення процедури державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на них шляхом запровадження електронного документообігу при внесенні інформації до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Державного земельного кадастру та користування такими відомостями.

Гостро постає проблема розробки програми економічного стимулювання сталого землекористування СТ для запобігання та боротьби із деградацією земель, впровадження механізмів консолідації сільськогосподарських земель з метою підвищення ефективності їх використання. Пріоритетним є оптимізація системи оподаткування земель з метою стимулювання раціонального та ефективного використання земельних ресурсів та запобігання спекуляції із земельними ділянками. Подальші вдосконалення кредитування під заставу права користування земельними ділянками (в тому числі емфітевзис) мають бути реалізовані без

обмеження прав землевласників. Забезпечення та захист прав на земельні ділянки спрямоване на вдосконалення процедури для виправлення помилок у Державному земельному кадастрі (у тому числі масової); надання можливості отримання витягів із Державного земельного кадастру у випадку наявності помилки (із описом цієї помилки та визначенням можливих шляхів її виправлення). Гармонізація видів використання (цільового призначення) земельних ділянок в межах категорії земель згідно з кращими світовими практиками. Надання землевласнику та землекористувачу права використовувати земельну ділянку будь-яким способом, що відповідає планувальній документації та/або зонінгу, крім тих, які потребують зміни категорії земель. Створення законодавчого поля для добровільного об'єднання власників земельних ділянок, чії земельні ділянки знаходяться в межах одного земельного масиву, з метою захисту прав та інтересів власників земельних ділянок.

Висновки. Управління землекористуванням СТ на теренах реалізації соціально-економічних перетворень у межах держави вимагає якісних змін, спрямованих на потенційний їх розвиток на засадах комплексного інтегрального підходу до вдосконалення законодавчого забезпечення та захисту прав на земельні ділянки, подальшого вдосконалення кадастрово-реєстраційної системи, поетапного впровадження відкритого ринку землі, спрямованої державної підтримки місцевих ініціатив.

Інноваційний розвиток сільських територій спрямований на реформування та модернізацію земельно-ресурсної системи за умов пріоритетів сталого землекористування, підвищення ефективності використання сільськогосподарських земель з подальшим розкриттям потенціалу сільського господарства та розвитку агробізнесу на засадах підвищення конкурентної спроможності.

УДК 332.2

Тлустий А. В.,
магістрант кафедри управління земельними ресурсами
Смирнова С. М.,
канд. геолог. наук, в. о доцента (б. в. з.),
в. о доцента (б. в. з.) кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Туризм та індустрія подорожей вже перетворилися в найбільший сектор світової економіки. Доведено, що і в подальшому цей сектор

буде активно розширюватися і генерувати створення нових робочих місць. Більш того, туризм залишатиметься надійним двигуном регіонального і національного розвитку економіки.

Процеси інтеграції України в європейський туристичний простір вимагає дотримання міжнародних норм і стандартів якості туристичних послуг, будівництва й обладнання доріг та інших об'єктів туристичної інфраструктури. Успішна реалізація таких завдань значною мірою залежить від інтенсивності інвестиційних рішень на рівні окремих підприємств, галузей, регіонів. Особливо гостро постає необхідність в управлінні інвестиційним забезпеченням, оскільки саме інвестиційний клімат в цілому забезпечує привабливість окремих видів туристичної діяльності та впливає на темпи структурних зрушень в економіці країни.

Проблеми розвитку туризму знайшли своє відображення в наукових працях багатьох вчених: Н. І. Ведмідь, В. Ф. Кифяка, Н. Й. Коніщевої, М. П. Мальської, С. В. Мельниченко, Т. І. Ткаченко, В. В. Худо, І. М. Школи, В. А. Квартальнова, Н. І. Кабушкіна, Дж. К. Холловей, Н. Тейлора.

Умовою розвитку туризму в Україні є створення сприятливого організаційно-правового та економічного середовища, спрямованого на формування конкурентоспроможного на внутрішньому і світовому ринках туристичного продукту, що вимагає ефективного використання природного та історико-культурного потенціалу туристичних дестинацій України, забезпечення їх соціально-економічних інтересів і екологічної безпеки.

Основною причиною недостатнього розвитку туристичної інфраструктури є обмеженість державних коштів на реконструкцію пам'яток історії та архітектурної спадщини, а залучення приватних інвестицій гальмується нерегульованою нормативно-законодавчою базою країни. Як відомо, значна кількість населених пунктів України—Хотин, Межириччя, Ізяслав і інші мають пам'ятки архітектури XVII—XVIII століття, для відновлення яких потрібні значні капіталовкладення.

В цілому можна відзначити формування певних тенденцій розвитку туризму в Україні: пожвавлення туристичної активності чергується із спадами, відтворюючи в цих коливаннях не лише стан внутрішнього ринкового середовища, але і світової ринкової кон'юнктури, де імідж України залишається ще невизначеним. Спостерігається тенденція перевищення в'їзного потоку над виїзним в структурі міжнародного туризму, яка позначена зростанням потоку іноземних туристів до нашої країни. Незважаючи на позитивні зрушення на національному

ринку туристичних послуг, слід відмітити мотиваційний і географічний перерозподіл виїзного туризму. В структурі туристичних потоків, як з України, так і до України за мотивацією домінує приватний туризм. Однак, в географічній структурі туристичних потоків домінуюче значення мають країни-сусіди.

До дієвих важелів розвитку туристично-рекреаційного потенціалу України слід віднести:

а) з боку суб'єктів бізнесу – мотивація інноваційної зайнятості персоналу, спрямована на індивідуалізацію, креативність з пропозицією нових підходів виробництва, маркетингу рекреаційно-туристичного продукту;

б) з боку наукових структур – розроблення методичних засад та оцінювання економічної ефективності використання рекреаційно-туристичного потенціалу конкретних територій;

в) з боку освітніх структур – посилення практичної складової частини навчального процесу з індивідуалізацією виконання творчих завдань і розробкою бізнес-планів;

г) з боку громадських структур – контроль цілеспрямованості використання ресурсів у рамках реалізації програм розвитку сфери туризму і рекреації, дотримання стандартів господарювання під час реалізації інвестиційних проектів;

д) з боку населення – постійне збереження доброзичливого ставлення до споживачів рекреаційно-туристичного продукту;

е) з боку споживачів – споживча культура з уникненням тіньових способів оплати послуг тощо.

Висновки. Стан розвитку туристично-рекреаційної галузі визначається соціально-економічними та політичними процесами, що відбуваються в Україні, відтворюючи перебіг реформування суспільного життя. Значний туристичний потенціал України та наявність всіх ознак самостійної галузі економіки свідчать про необхідність вироблення чіткої інвестиційної політики розвитку та впровадження дієвих механізмів на міжнародному, регіональному та національному рівнях.

Фромоць В. О.,
магістрант кафедри управління земельними ресурсами,
Смирнова С. М.,
канд. геолог. наук, в. о доцента (б. в. з.),
в. о доцента (б. в. з.) кафедри управління земельними ресурсами,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Механізм економічного стимулювання (ЕС) раціонального землекористування та реалізація землеохоронних заходів повинен набути статус важливого елементу системи державного управління аграрним землекористуванням. Цей механізм закріплений у Земельному кодексі (ст. 205), якій визначає норми регулювання земельних відносин.

Застосування економічних важелів впливу на поведінку юридичних та фізичних осіб, як суб'єктів земельних правовідносин, спрямоване на позитивне виконання ними обов'язків власників землі й землекористувачів щодо підвищення родючості ґрунтів та збереження корисних властивостей землі. Механізм ЕС відноситься до дієвих важелів прямої дії, тобто орієнтований на підвищення зацікавленості землевласників (землекористувачів) та орендарів.

Основна мета механізму ЕС – забезпечення на державних засадах збереження земельного ресурсу від негативних наслідків виробничої діяльності та дбайливе його використання, відтворення родючості ґрунтів.

Механізм ЕС включає наступні методи:

- власникам землі та землекористувачам передбачено компенсацію з бюджетних коштів у разі зниження доходу внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини;
- громадянам та юридичним особам надаються податкові і кредитні пільги у разі здійснення ними за власні кошти заходів, які передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель;
- виділення коштів державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини;

– звільнення від плати суб'єктів господарювання за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами.

Задля реалізації цих методів основними джерелами фінансового забезпечення є кошти державного і місцевих бюджетів, фондів охорони природного середовища у складі бюджетів усіх рівнів, гранти міжнародних екологічних організацій тощо.

Крім визначених методів, виникає необхідність стимулювати заходи на рівні суб'єктів аграрного природокористування, що за їх ініціативою мають проводитися за власні кошти та прямо або опосередковано будуть забезпечувати стійкість агроландшафтів і суміжно розташованих водних об'єктів. До таких заходів належать: засипка та виположування ярів, запровадження лісонасадження у ярах та балках; терасування схилів з різною крутизною у відповідності до технології; будівництво протиерозійних гідротехнічних споруд; створення позахисних лісосмуг, лісових насаджень у водоохоронних зонах річок та навколо водойм; окультурення та підвищення вмісту гумусу у природних кормових угіддях; запровадження протиерозійного обробітку ґрунту; проведення хімічної та гідротехнічної меліорації ґрунтів; здійснення консервації орних земель та інших видів сільськогосподарських угідь.

Визначений перелік видів діяльності належать до природоохоронних заходів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996.

На нашу думку їх потрібно доповнити наступними заходами: виробництво сільськогосподарської продукції та підвищення родючості земель без застосування мінеральних добрив; повна заміна хімічних засобів захисту рослин на органічні; впровадження ресурсозберігаючих інноваційних технологій; обмеження руйнівного інтенсивного використання екологічно уразливих земель.

Висновки. В умовах формування земельних відносин зростає роль механізму ЕС раціонального використання та охорони земель. Лише адміністративні методи без матеріальної зацікавленості не можуть змусити землевласників і землекористувачів дбайливо, ефективно, на постійній основі ставитись до використання землі і охорони довкілля. Найкращих результатів можна досягти при розумному поєднанні економічної зацікавленості з достатньо жорстким контролем та позаекономічним примусом дотримання екології землекористування. Контроль дієздатності ЕС повинен спиратися на оперативну земельно-кадастрову інформацію та земельпорядну інформацію на місцевому рівні.

ЗМІСТ

СУСПІЛЬНІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: Економічна теорія та міжнародна економіка

<i>Верланов Ю. Ю.</i> Fostering a Research Culture	1
<i>Ищенко Н. М.</i> Дослідження впливу механізму широкого конкурсу на показники діяльності закладів вищої освіти Миколаївської області	3
<i>Палехова В. А.</i> Зміцнення гривні як антиінфляційний інструмент	6
<i>Прядко І. В.</i> Особливості функціонування деяких інструментів регулювання інноваційної діяльності промислового сектору України	7

ПІДСЕКЦІЯ: Аспекти економічного розвитку: підприємництво, облік, фінанси

<i>Кузьменко О. Б.</i> Оцінка конкурентоспроможності ТОВ СП «Нібулон» на підставі SWOT-аналізу	10
<i>Мицкевич Н. В.</i> Зовнішня торгівля України на сучасному етапі	13
<i>Семенчук І. М.</i> Стратегічний менеджмент: форсайт успіху	15
<i>Дранус В. В.</i> Перспективи впровадження індексного страхування в сільськогосподарському виробництві України	16
<i>Лопатін А. О.</i> Технологія blockchain у логістичній системі підприємства	19
<i>Легенчук С. Ф., Белінська С. М.</i> Ієрархічна структура облікової методології	20
<i>Руда А. С.</i> Екологічний облік на підприємстві: проблеми впровадження в Україні	23

ПІРОДНИЧІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: Сталий розвиток використання земельних ресурсів в умовах глобалізації

<i>Бульбук В. В., Горлачук В. В.</i> Щодо проблем розвитку об'єднаних територіальних громад.....	25
<i>Вакар К. В., Горлачук В. В.</i> Використання ГІС-технологій для виконання моніторингу сільськогосподарських земель.....	28
<i>Коваленко О. О., Горлачук В. В.</i> Шлях активізації розвитку сільських територій.....	30
<i>Платонова К. А., Горлачук В. В.</i> Закордонний досвід проведення землеустрою на прикладі Німеччини.....	33
<i>Хосонова О. С., Горлачук В. В.</i> Організаційно-методологічні аспекти земельного аудиту.....	34
<i>Шеніло М. Р., Горлачук В. В.</i> Напрямки впровадження продовольчої політики в Україні.....	38
<i>Бірюкова О. О., Лазарева О. В.</i> Підхід концепції LEADER у практиці розвитку сільських територій.....	39
<i>Горгоц А. О., Лазарева О. В.</i> Управління землями сільськогосподарського призначення у політиці розвитку сільських територій.....	42
<i>Гориславська В. В., Лазарева О. В.</i> Розвиток землеустрою в системі управління землекористуванням.....	45
<i>Кузнцова М. Д., Лазарева О. В.</i> Управління інвестиційною привабливістю територій туристично-рекреаційної спрямованості.....	49
<i>Лазарева О. В.</i> Професійна підготовка землевпорядних кадрів для системи управління земельними ресурсами.....	52
<i>Семенчук І. М., Склярук Т. І.</i> Передумови розвитку інвестиційної діяльності в землекористуванні.....	55
<i>Халун О. С., Смирнова С. М.</i> Методологічні основи землеустрою.....	57
<i>Богомаз А. О., Смирнова С. М.</i> Земельний менеджмент сільських територій в контексті «LEADER».....	59
<i>Козак А. І., Смирнова С. М.</i> Система управління землекористуванням сільських територій: проблеми та перспективи.....	61

<i>Тлустий А. В., Смирнова С. М.</i> Розвиток туристично-рекреаційного потенціалу України	63
<i>Фромольс В. О., Смирнова С. М.</i> Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель	66

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Редактор *Я. Котенко*.
Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Н. Хасянова*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювальні-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 6.11.2018.
Формат $60 \times 84^{1/16}$. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 4,42. Обл.-вид. арк. 3,79.
Тираж 28 пр. Зам. № 5868.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.

